

A tartalomról:

Patai József: Avigdor Hameiri. — Avigdor Hameiri verseiből: A holt nő: anyám. Ha ajkadon a véred szűr-
csölöm. Az árnyék. Az örületek földje. A Messiás
árnyéka. Miért? Der Waise von Jerusalem. (Barsiné
Freund Minna fordításában.) — Avigdor Hameiri:
Három chaluca. — Nyílt levél Erec Jisrael első
kormányzójához. — A jövő zsidó színháza. — Az
öreg baka. — A küszöbön. — Odessza. — Nyílt levél
Achad Haamhoz. — Hameiri-aforizmak. — M. Genes-
sin: A furcsa ember. — L. Eliav: Hameiri jelentősége a
héber irodalomban. — Dr. Fürst Oszkár: A magyar
zsidóság és Hameiri. — L. Ribalov: Az árva költő. —
Ávrahám Hannaszi: Hameiri nyelve s filológiai hatásai.
— Dr. Fischer Gyula főrabbi jelentése a M. Tud. Aka-
demiának Hameiri Madách-fordításáról — A M. Tud.
Akadémia köszönőlevele Hameirihez. — Rákosi Jenő
Az Ember Tragédiájának fordításáról. — Karinthy F.
levele Hameirihez. — Szemelvények Hameiriről. —
Prof. Boris Schatzné, M. Schnabel-Höflich, dr. Barsi
Dezső, Juda Kareni és Avi Shaul Avigdor Hameiriről.
— Holder József: Levél Avigdor Hameiri-Feuerstein-
hez. (Vers.) — Hameiri kézírata Ady „Táncban Lédá-
val“ c. versének héber fordításáról. — Patai J.: Sulamit
látod a lángot? című verse Hameiri héber fordításában.
— J. Feldmann-Paladi. (A. H.) — Tollhegyről. —
Zsidó humor. — Krónika. — Szemle. — 30 illusztráció.

NYÍLT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ-IRODALMI-MŰVÉSZETI-TÁR-
SADALMI-ÉS-KRITIKAI-FOLYÓIRAT
SZERKESZTI-ÉS-KIADJA

DR. PATAI JÓZSEF

**Gallérokat,
frakkinget új eljárással
8 óra alatt is
kifogástalanul tisztít**

a „KIRÁLY”

GŐZMOSÓDA, KELMEFESTŐ ÉS VEGYTISZTÍTÓ

VII. Király ucca 15. VII. Dohány ucca 20.
V. Bálvány ucca 23. IV. Magyar ucca 6.

TELEFON: J. 313-35 és J. 336-57

A vidék részére külön postaosztály.
Ugyanott a legkiválóbb vegytisztítás és kelmefestés.
Az új tisztítási eljárás folytán a gallérok háromszor
annyi ideig tartják meg épségüket, mint eddig.

HÁLÓSZOBÁKAT

EBÉDLÖKET, URISZOBÁKAT, SZALON- ÉS CLUB-
GARNITURÁKAT, KONYHA- ÉS ELŐSZOBABEREN-
DEZÉSEKET LEGMÉRSEKELTEBB ÁRBAN SZÁLLIT

SÁNDOR IGNÁC BUTORÁRUHÁZA
BUDAPEST, VI. KER., DESSEWFFY UCCA 18—20.

A Hungária orth. kóser szappan

I-a minőségben készül.

Rendeléseket irodánkba kérjük.

Hungária Vegyészeti Gyár
Budapest, VIII., Vay Ádám ucca 8.

Kohn-féle orth. כשר kávémérés és étkezde

Izletes házikoszt.

Fagylalt- és cukrászsütemény-
különlegességek.

Budapest, VII. kerület, Kazinczy ucca 55. szám

Olcsó árak.

Figyelmes
kiszolgálás.

Zálogcédulákat kiváltak.

Brillánsokat, ékszereket bárkinél drágábban vesz
SZÉKELY EMIL, VII., Király-utca 51.

Telefon: J. 405-35. (Teréz-templommal szemben).

Posztó-, divatszövet, szabókellékek áruháza
nagyban és kicsinyben. Különlegességek uri-
és női szövetekben. — Billiárd- és játékasztal-
posztó. — Olcsó bevásárlási forrás.

Seidner Lipót áruházában

Budapest, VII., Kertész ucca 43. Telefon: 134-74.

MULT ÉS JÖVŐ SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA BUDAPEST, VI., RÉVAY-U. 14.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Előfizetési ára egész évre: 24.— Pengő

A kiadóhivatalért felelős:

Dr. PATAI JÓZSEF.

Megjelenik havonta. ☎ Telefonszám L. 999—55

VIRÁG GYULA, igazgató.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

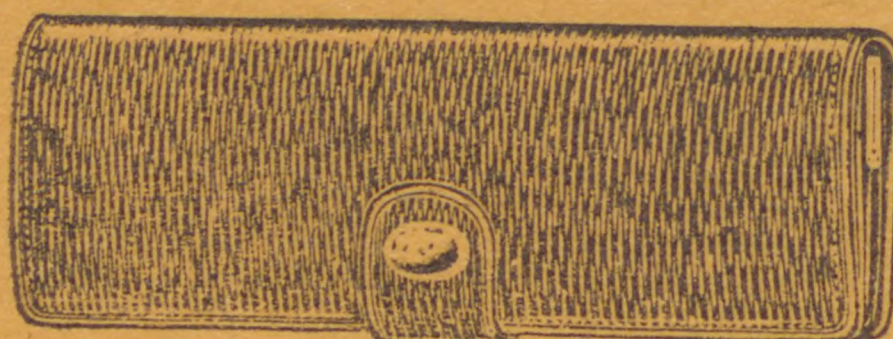
**Meinl
kávé**

Női-, férfi-,
gyermek-
és bábé-

fehérneműek

Székely Jenőnél Petőfi Sándor ucca 9.

Vidékre kívánatra árjegyzéket bérmentve küldök.

CSÁNGÓ HENRIK
BÖRÖNDŐS

CSAK MUZEUM-KÖRUT 5. SZÁM

TELEFON: JÓZSEF 403—45

A cím fontos! Flóközlet nincs! Hasonnevű céggel nem azonos!

Perzsaszőnyeget, antik butort

VESZ, ELAD

ANTIART R.-T.
(STERNBERG Z. J.)

Telefon: J. 403—68.

VII., Dob ucca 31.

Mivégre alakult az OMIKE Műbarátok Köre?

I.

A zsidó szellem művészi ápolása.

Az Omike Műbarátok Köre azon célból alakult, hogy az Omike (Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület) művészeti kultúrfeladatát irányítsa és végezze és egyben, hogy a zsidó művészet fejlesztésének szükségére hívja fel az arravaló köröket. A Kör tagjai szellemi képességeikkel, évi járulékaikkal és önkéntes adományaikkal, valamint a zsidó közösség művészi érzésének ápolásával, a zsidó *vallásos kegyelet* tárgyainak szeretetét akarják bevinni a köztudatba. Ennek a zsidó szellemnek ihlető s termékenyítő erejét arravaló művészeink lelkébe is elültetni igyekszik. Másrészt segítségére siet a képzőművészeti iskolákból kisorsított zsidó ifjúságnak azzal, hogy számára *képzőművészeti iskolát* állít fel, ahol jeles művészek vezetése mellett festenek és mintáznak, és kiváló esztétikusok útbaigazítása mellett az egyetemes és a zsidó művészet történetéből oktatást nyernek. A zsidó és az egyetemes erkölcsstan megismertetésére is gondot fordít. Ezen elméleti képzés mellett

FELDMANN-PALADI (TEL-AVIV): AVIGDOR HAMEIRI ARCKÉPE

A Mult és Jövő 1927. szeptemberi műmelléklete

„... Hameiri új hangot vitt be irodalmunkba. Ezért a héber irodalom hálás lekötelezettje marad. Jellemző vonása az erő és lendület. Vele kezdődik az új poézis...”

Bialiknak a newyorki írók egyesületében tartott előadásából.

MULT ÉS JÖVŐ

* ZSIDÓ IRODALMI, MŰVÉSZETI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI HAVI FOLYÓIRAT *
SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF * XVII. ÉVFOLYAM, 1927 SZEPTEMBER

AVIGDOR HAMEIRI

Diadalmas ifjúságának teljében érkezett a jubileumok első állomására. És akik aggódo szeretettel kísértük pályafutásának akadályain, küzdelmein keresztül, akik gyönyörködtünk a gyermekifjú első szárnypróbálgatásaiban, akik láttuk lendülő erejének nagyszerű kibontakozását, a héber költő tüneményes fejlődését a magyar fővárosban, akik féltve figyeltük a háború első évében a „gyalogos” poéta harcait az orosz fronton és hosszú hallgatás után rémülten fogadtuk a híreket súlyos sebesüléséről, fogásbajutásáról és az orosz rémuralom napjaiban halálraitétetéséről, — akik ujjongtunk, mikor Avigdor Hameiri-Feuerstein neve hirtelen újból fölmerült a szovjet máglyáira vetett héber irodalom hamvain, akik büszkeséggel olvastuk, mikor a mi közös hadseregbeli „zugsführerünk” a magyar költészet nagykövete lett a Szentföldön és egymásután ülteti át Madách, Arany, Petőfi, Ady és a legujabbak műveit a Biblia szent nyelvére, — akiknek drága és féltett volt Hameiri viszontagságos utja, ünnepi köszöntőt küldünk megindult szívvel az ifjú jubilánsnak a távoli tengerpart „Tel-Aviv”-je, a csodaként kicsirázott és virágba borult új zsidó „Tavaszhalma” felé.

Mesebelinek tűnik a magyar költő utja „az Értől az Oceánig”. De magyar mértékkel még távolabb az út Makótól Jeruzsálemig. És Hameirinek gyalog kellett megtennie ezt az utat. Nem volt senki, aki lovat adott volna alája és senki sem vette föl a szekérére. Sem otthon beregmegyei falujában az elárvult gyermek, sem itt a budapesti Babelben a serdülő ifjú nem találhatott héber költészet számára előkészített talajt. Se mintakép, se példa, se buzdító, sem olvasó. Saját megfeszített erejéből kellett ugart törnie és ösvényt egyengetnie a sivatagban, a kinyilatkoztatások csúcsai felé. Hogyan jutott el Hameiri Ady Endre barátságán keresztül a héber irodalomhoz? Ki tudná megfeyteni az alkotó természet titkait? Egyszerre csak előttünk állt készen, kiforrottan, alig husz évesen, az áldástosztó ifjú kohanita emelt öntudatával. „Az Ur papjainak sarja vagyok én, kik a Szentélyben

szolgálnak és Isten szemébe néznek.” És nem „bimbó-pap”, hanem mindjárt főpap, aki arany csengetyűkkel és gránátalmákkal szegélyezett palástban jelenik meg finomra tört tömjénével a Szentek Szentélyének kapui előtt:

*S én nem jövök hozzátok surranva, lopva,
„Csengő és gránát, csengő és gránát” —
S bibor-palástom fölragyog a csillagokra.*

*En nem tudom élni az életet félig,
„Finomra törjed, finomra törjed” —
Örökös percek. S jövendők kísérik.*

*Nem rejtem a vérem, míg eljön a holnap,
„S föláldoz a főpap tömjénben mindent,
Telt markot, telt lelket az Örökkévalónak”...*

Sohasem felejttem el azt a délutánt, amikor Avigdor eljött, hogy bemutassa ezzel a verssel együtt héber poézisének első gyűjteményét. A rabbiszeminárium gimnáziumának bizonytalan növendéke volt. Nemcsak számtanból — sohasem tudott számítani — de héberből is az „elégtelen” felé lengett iskolai mérlege. Neki már ekkor új metódusai voltak és régi írások unt „bevágása” helyett inkább maga akart új írásokat alkotni. És milyen meglepetés volt számomra a gyöngediák és máris nagy költő, aki egészen új hangokat üt meg a héber költészetben. Hangokat, mik belécsengenek a fülekbe és visszhangzanak sokáig, mélyen a szivekben, a lelkekben. És sohasem felejttem el azt a délutánt, amikor először viszonzozhattam a látogatást saját otthonában, Jeruzsálemben és a legnagyobbak közé beérkezett és az ifjúságtól körülrajongott Hameiri boldogan olvasott nekem kézíratos verseiből, mint valamikor diákkorában Budapesten.

Hameiri az új héber irodalom vezető egyéniségei közé emelkedett. Jubileuma alkalmából 21 kötetbe gyűjtve jelennek meg munkái, melyek az egész világ héber sajtójában szétszórta láttak először napvilágot. Az új héber irodalom ünnepén ünnepelnie kell méltóan a magyar zsidóságnak is. A *Mult és Jövő* e számát szeretettel Hameirinek szenteljük.

Patai József.

Avigdor Hameiri verseiből:

A HOLT NŐ: ANYAM.

Utoljára láttam őtet
Földön fekve láttam őtet
Földön feküdt csendesen.
Csendbe feküdt . . . szél se lebben
Szél se lebben és ő halva
Elhagyatva . . . örökké.

Ajult bolygók . . . nap korongja,
Hullt csóvák . . . a nap korongja
Halkan estek rá lelkére;
Lelkére, mely örök tegnap,
Lelkére, mely felcsapongva
Értem eseng . . . örökké.

Szótlán feküdt gyászruhákban,
Elsápadtan . . . gyászruhákban,
Vidám árnyak kergetőztek . . .
És bús arca azt zokogta:
Hogy „engem” szült ő világra,
Hogy „engem” szült ő . . . örökké.

És agyamba mámor gyulladt,
Részegítő mámor gyulladt.
Egész világ táncát járta . . .
És én álltam elhagyottan,
Elhagyottan, mint az Isten,
Mint a szellem . . . örökké.

Én nem tudtam, hogy mi történt,
Hogy mi tombol, hogy mi történt
És a lelkem mit kíván.
Mért nem raknak rá bilincset . . .
És szívem szavakba áradt
Rejtett szókba . . . örökké.

Halkan kérdém: mért, anyácskám?
Így kérdeztem: miért, anyácskám?
És ő így szólt: semmi, kincsem!
Velem vagytok fiókáim . . .
Szemem könnye ki nem szárad,
Ki nem szárad örökké.

Szemem könnye ki nem szárad,
Mindörökre . . . ki nem szárad,
Töletek nem távozom!
Felétek keringek én . . .
Mert a fajtám örök hajtás,
El nem korhad . . . örökké.

El nem korhad: ide bámulj!
Vánnyadt ajkaimra bámulj!
Megremegve felimáznak . . .
Bárha dermedt mind a kettő,
Mert az ima örök hajtás,
Él mi bennünk . . . örökké.

Halkan, kúszva jött a hajnal,
Értem kúszva jött a hajnal,
Jöjj fiam! fogadjuk ketten!

Mondd: az anyám így kívánta,
Mondd: az anyám Isten lánya,
Isten lánya . . . örökké.

Így suttogta anyám halkan,
Sápadt arcú anyám halkan
És a szombat-reggel fénye
Koszorút sző bús hajára
És ajkai dalt mormoltak,
Dalt mormoltak . . . örökké.

Biborcsókban jött a hajnal,
Anyám fölé jött a hajnal
És én halkan örvényeltem,
Lelkébe, mely ősi szentség,
Lelkébe, mely harsonázik,
Harsonázik . . . örökké.

HA AJKADON A VÉRED SZÜRCSÖLÖM.

Ha örvénylőn a szemünk összetáruul:
Azúr az ég.
S az idegenre — felénk közeleg —
Riad a vég.

Ha ajkadon a véred szürcsölöm:
Életbe szökken az ág;
Örvendez az Isten a gyerekein
És egyetlen mosoly a világ.

AZ ARNYÉK.

Halkan kúsz a hold világa
Éjén óriási fáknak
És előttünk és utánunk:
Árnyak — lánykám — tompa árnyak.

Könnyű szellő halkan sugja:
Dús vágyak szívünkbe fájnak
S valahonnan, messzeségből
Éjet szőnek ránk az árnyak.

Lánykám! lelked: tiszta lélek,
Rá: fény, harmatgyöngyök szállnak.
És én bennem — ó, ne kérdezd!
Felhidalnak néma árnyak.

Dalforrásom: fények kutja,
Ha dal csendül: vinni szárnyak,
S őseim látóvá tetted,
Ha eljöttek rám az árnyak.

Jégcsapok belémmerednek,
Csendült átkok bosszut állnak.
Ne félj lánykám . . . minden semmi!
Árnyak — lánykám — néma árnyak.

Félelmek és az elmulás
És életek, mik miránk várnak,
Én. Te. Isten . . . s a mindenség:
Árnyak, árnyak, tompa árnyak.

Holt lelkek a temetőből
Ujra élni visszaszállnak.
Arcuk sápadt és fagyos:
Árnyak — lánykám — tompa árnyak.

Félsz és halkán megremegsz,
Ha vad sejtelmek belédtárnak.
Ó, jaj nekem — ha már lelkedbe
Beömlenek tompa árnyak.

Jaj! holtra válunk! Add az ajkad!
S ajkaid ajkamba vájnak:
Izzó láng csap a magasba
S verten tűnnek el az árnyak.

Fordította: Erdélyi Miklós.

DER WAISE VON JERUSALEM.

I.

Von Budapest, der unruhvollen Stadt
hab ich nach Dir gelehzt in Mitternächten.
Wenn Stille sank auf ihre Strassen
liess Deine Ruh', Jerusalem, in meinem Herzen
Blutwellen wallen.
Und ich vergieng, verstarb, vergieng.
Und hier nun schmiege ich mich in Deiner Nacht
verschwiegenen Schoss, Dein Dichter, der
verwaiste,
der heimgekehrt aus dem Exil, und schwöre
dem Ölbaum, Deinem Sohne, ewige Liebe;
ergiesse mich in Liedern, weinend, klagend,
und ich vergeh, vergeh, vergehe.

II.

Der Mond schwebt über Deinem grauen Haupt,
ich folge seiner Spur, geschlossnen Auges
und gehe, gehe, gehe, Deine Seele suchend
Mutter Jerusalem.

Zerstört sind Deine Mauern, oh empfang mich
in Gnaden,
lass mich verborgen bleiben jedem Blick
in dem Geheimnis Deiner Höhlen lass mich hüten
Dein Heiligtum, die Seele Deiner Seher.

Ich liess die Stadt, die schimmerte und rauschte
in der ich auf dem Tron von tausend Wahn
sass
und jetzt verkriech ich mich, dem Hunde gleich
in Deiner Katakomben wirrer Stille
und ach! wie wohl ist mir, wie wohl . . .

Ich liess die Stadt des Weins, in dessen Armen
ich Orgien tobend, lachte aller Scham . . .
Und hier, zu Füßen Deiner düstern Schechina
hier hab ich nichts als meines Auges Träne
und ach! wie wohl ist mir, wie wohl!

Aus dem Hebräischen übersetzt von
Minna Freund Barsi.

HÁROM CHALUCA

1.

„Cattleya necans“.

Barátom a szobrász karonfogott és huzott:
— Gyere velem. Látnod kell, mi őrijt az
utóbbi napokban. Látni fogsz egy női testet.
— Láttam már nem egyet. Állandó vendége
voltam valaha Franz Stuck műtermének. Láttam
eleget.

— Ördögöt láttál, nem női testet. Stuck ör-
dögöket fest. Boszorkányokat. Itt angyal látsz.
Tündért.

Jó. Vele mentem. A tengerpartra vitt.

Naplemente volt. A jaffai naplemente min-
den futurisztikus varázsával. A tenger: egy égő
arany-fantázia; a Nap pedig le-lebuvik beléje,
mint egy mosolygó asszony-démon parfüm-
fürdőjébe.

A part tele van fürdőzőkkel. Egy boldog em-
berboly. Gyerekek, asszonyok, öregek ficáncol-
nak, paskolnak, borzonganak, mint az ezerszinű
bogarak az erdő taván.

Barátom a szobrász ide-oda jár, néz, keres,
figyel s egyik kezével biztat hátrafelé:

— Mindjárt, mindjárt. Ő itt van. Itt kell
lennie. Minden nap itt van. Azonnal megtalálom.
Én pedig utána kullogok.

S nem ő találta meg, hanem én. Észrevet-
tem egy csoport nőt (vagy nyolcan lehettek) a

Dr. Barsiné Freund Minna írónő (Tel-Aviv)
Hameiri verseinek német fordítója

Feldmann-Paladi (Tel-Aviv): Vihar

Sturm

homokban s mind egy pont felé bámul, a tenger felé. Az a pont ő volt.

— Amott van, ni — mondtam a barátomnak.

— Ahá, igen. Nos?

Néztük.

— Mesterem, Rodin — fecsegett a barátom lelkesen — azt mondta nekem egyszer: „Ne mintázz női testet, míg nem találtál egyet, amely megbolondít és elhitei veled, hogy ha nem mutatnának neked belőle csupán egy mellet, megismernéd, hány éves a nő”. Találtam. Már egy-néhány nap óta bolondja vagyok ennek a testnek. Hisz tudod, hogyan eszem, iszom és alszom. Eszem, mint egy igásló és alszom, mint egy mormota. Mostanában pedig eszem, mint egy mormota s alszom, mint egy ló. Alig hunyom be a szemem.

Én nézem a nőt, ő pedig folytatja:

— Ez itt a publikuma neki. Egy csomó bábmész nő. Tudják, hogy itt szokott fürdeni naponta, hát ide jönnek bosszankodni.

— Annyi bizonyos. Szép. S ki a nő?

— Hogy kicsoda? Bevallom: szeretnék érdeklődni utána, de félek a választól. Hogy miért? Nézd meg őt. Mondd, meg tudnád mondani, mennyi időbe került, míg szőrös majom Éva-anyánk idáig fejlesztette ezt a testet?

— Hogy mi? Azt hiszem, hogy hát a kényes, gondos és ápolt kulturélet, amely anyáról lányra szállt. Gondos ápolása a testnek, kezdve a hajától a pedikűrüg.

— Hát ez az. Ez az, ami megrontja a lelkesedésemet. Ez a lány egy agyonkényeztetett teremts; egy proletárforradalom kitörésére

való élő izgatás. Valaki azt mondta, hogy chaluca. Eleinte elhittem. De aztán láttam, mennyire messze vagyok még Mesterem imperativusától. Hogy is hihettem egy percig is, hogy ez egy chaluc-lány? Ha eszembe jutnak a mi szegény, fáradt, agyondolgozott, zilált chalucaink, akik fiatalon hervadnak el, elfog az utálat e finnyás kis dög iránt. Ez a szépség százezer más zsidólány rovására finnyáskodik. Százezer szent és szerencsétlen lány még egy rendes darab szappant sem vehet magának.

— Ez nem tartozik a művészet problémái közé.

— Persze. De mit csináljak. Tudom, ez a társadalomtudományhoz tartozik. De én nem tehetek róla. Annyira nem, hogy elhatároztam: egy csoda női test helyett — egy kegyetlen, bántó eszmét akarok meg-

testesíteni. Alig fogtam hozzá a formáláshoz — eszembe ötlött a szobor neve: „Cattleya necans”. Ismered ezt az orchidea-csodát? Ez egy kapaszkodó virágfajta, amely más növényeken élősködik, rájuk kapaszkodik, körülcsavarodik rajtuk, kiszívja a vérüket és az egyenlítői nap felé kacagva virágzik és bódít illatával. Ilyen virág ez a kis boszorkány: ezer és ezer más dolgozó nővérén élősködik, akik őerte fáradoznak és égő keleti nap tűzében elperzselődnek. — Cattleya necans. Cattleya. Arameus és héber nyelven is annyit jelent, hogy: gyilkol... Necans pedig latinul jelenti ugyanazt.

Valamit akartam neki erre megjegyezni. Azt hiszem ezt: „Az erősből jön az édes” — de a nő kifelé indult. Kijött a partra. Egyedül.

A nap vörösödni kezdett és egy nagy aranytallérrá vált. A nő éppen alatta állt. Aztán előre lépett egyet — és a feje pont az égő korongba került bele. Arany tűzglória koronázta a fekete fejet.

— Nézd, hogy játszik velünk a véletlen: aranyglóriával koronázza. Gyerünk. Elég . . .

Utközben ismét morogta:

— Cattleya. Necans. . .

2.

Az anya.

Ismét találkoztam a barátommal. Egész más hangulatban volt. Ujabb ötlete van. A „gyilkos orchideát” félbehagyta. Nem akar hűtlenkedni a szociális eszméivel. A művészet se parancsol

neki olyasmit, ami világfelfogásával ellenkezik. Utálja azt a parazita orchideát. Az utálat nem szülhet művészetet. Most egy szent ötlete van.

— Van egy ötletem, amely már régóta izgatja az ösztönömet.

—?

— „A zsidó anya“. Ide hallgass: a szomszéd szobában, ahol lakom, ott lakik egy házaspár két poronttyal. A kisebb beteg lett az utóbbi napokban. A fal, amely elválaszt bennünket, amolyan modern fal: vékony, mint egy rituálisan törvényes pászka. S így behallatszik minden, ami ott történik, akár akarom, akár nem. S így többek között rájöttem valamire, amiről sohase gondolkodtam alaposan. *Megtudtam, mi a zsidó anya.* Teljesen érthetetlen előttem: már vagy három hónapja, hogy ez a nő egyáltalán nem hunyja be a szemét. Egyszerűen: nem alszik. Én, amint tudod, éjjel dolgozom. Ő pedig egész éjjel gyermekénél virraszt. Barátom: tiz percre se dől le. Hogy lehet ez?

— Hátha nappal alszik?

— Nappal? Hisz épp ez az! *Megtudtam*, hogy nappal dolgozik valahol. Én még nem is láttam őt. Történt egyszer, hogy nem dolgoztam éjjel s így felkeltem reggel s meglepetésemre hallom, hogy ápolja a gyereket. Szoptatja s énekel neki. A nagyobbikat pedig — kis lány — szintén neveli. Ezt a nevelést is érdemes megfigyelni. Egy provencai hercegnő sem érzi jobban a nemesség atavisztikus tradícióját. A héber nyelve pedig — irigylésre méltó. Barátom, milyen szép ez a nyelv azon a tel-avivi falon keresztül! Az utóbbi napokban csend van náluk egész nap. Nincsenek otthon. Csak éjjel és reggel hallom a hangját és anyai csicsergését. El lehet olvadni tőle. Szoptatja a poronttyot és énekel neki. Egy-néhány dolgot feljegyeztem...

Kiveszi a noteszát:

— Kicsi virágos bogaram. Nesze egy kis tejecske kicsi bogyóm. Nesze, az én fehér, hótiszta életem. Az én fehér vérem. Ígyál, ígyál kicsi zergém. Ígyál — s oroszlán lesz belőled. „Oroszlán-kölyök Jehuda“. Az „oroszlán - kölyök Jehudának“ nem szabad betegnek lennie. Nagyon sok a vadállat, kicsi fiam. Fel kell nőni és bögni. Nem zsákmányért, de az Isten Igéjéért. Az oroszlán bög — ki nem félne — az Isten beszél — ki ne jósolna? — Ígyál kis fiam, ígyál a zsiromból, véremből... lálla-lá, lálla-lá, lálla-lá...

Eltette a noteszét s rám nézett.

Szemei nedvesek voltak.

— Nos? Mit szólsz hozzá?

— Igazad van. Zsidó anya.

— Éjjel virraszt, nem hunyja le szemét. Nappal robotol, mint egy rabszolga-akrobata, aztán pedig — „Oroszlán-kölyök Jehuda“... Évezredekén keresztül zengő dallam. Ez barátom, tényleg *chaluca*. „Nesze hófehér vérem“... Szent Isten! Ilyen anyák csak nálunk vannak.

— S ki a férje?

— Fogalmam sincsen. Az igazat bevallom: nem is törekedtem még annyira megismerni őt. Gyere el hozzám.

Ahogy beléptünk barátom szobájába, hallottunk egy éneklő női hangot.

— Itthon van — szólt a szobrász.

S egy kis hallgatóság után.

— Mosakszik. Készül el. Tudod mit? Kimegyünk a kapuba. Ott meglessük.

Lementünk a kapuba.

Nem vártunk sokáig. Az asszonyka jött s kifelé sietett. Arcát nem láttuk. Kék fátyol volt rajta. Sietett. Elég izléseken öltözködik. Egészen fiatal. Jól utána néztem s észrevettem, hogy kezei nem igen szépek.

— Rontott kezek — mondtam. — Keményesek és kissé csontosak. *Chaluca*.

— Kár a kezekért — szólt a barátom. — Szent kezek ezek, barátom.

Utána bámult s hallgatott. Aztán megszólalt:

— Te... a bőröm reszket tőle: micsoda munka lesz ez! Micsoda alkotás! Olyat még

Feldmann-Paladi (Tel-Aviv): A fa

Der Baum

Feldmann-Paladi (Tel-Aviv): Chaluc család

Chaluz-Familie

nem pipáltam . . . Tudod, milyen nevet adok neki?

— Nos?

— „Anyád nőstényoroszlán”. Ismered Eze-kiél próféta hatalmas példabeszédjét? „Anyád oroszlánnőstény . . .”

3.

A chaluca.

— Te folyton témát keresel, még pedig amolyan szociál-etikai témát — szóltam néhány nap múlva szobrászbarátomhoz — gyere el hozzám egyszer. Délután gyere. Mutatok neked valamit. S csinálsz majd egy egyszerű, becsületes művészi munkát: a „chalucá”-t csinálod. Nem egy chalucát — de: *a chalucát*. Már itt az ideje, hogy valaki bronzba öntse, vagy márványba faragja korunk legdrágább csudáját: a chaluc-lányt.

Barátom elgondolkodott:

— Tényleg. Igazad van. Ez nem is jutott eszembe. Tényleg . . .

Másnap délután eljött hozzám.

Velünk szemben, a homokon, egy új ház épül. Az ablakhoz ültettem vendégemet.

— Ül le, pajtás. Látod amottan azt a nőt? Ott, ott, amazt. Azzal a pirosbóbitás kendővel a fején?

— Igen. Nos?

— Nos, ül le és figyeld meg egy kicsit. Nézd, hogyan dolgozik.

Barátom leült. Én otthagytam.

Fél óra múlva visszajöttem. Ő ott ült s figyelt. Mozdulatlanul. Mikor megérezte ottlétemet — felugrott:

— Betyárfiú vagy te.

— Nos?

— Nos, nos. Tudod mire jöttem rá? Arra barátom, hogy minden forradalmat meg kell hogy előzze a nő forradalma. Ez, kérlek, aljasság. Miért kapjon a nő mindig kisebb munkabért? Hisz ez a lány három férfiért dolgozik! — Nézd, hogy dolgozik az! Micsoda erő! Ilyen kis nő. — Nézd, nézd: hogy emeli azt a vasrudat . . .

S nekiugrott, mint aki segíteni akar neki.

S közben énekhang hallatszik az építkezés felől. Női hang. A nő énekel. Munkaközben. Édes, kellemes, trillázó női hang. Gyenge, de fülbe-mászó. A chalucok pedig kísérik időnként. Néha pedig fel-felkacagott a férfiak durva, rekedt hangján. Csörgező folyó muzsikája a parti fák susogása között.

Barátom rajongott.

— Mi az én szegény fantáziám az Istené mellett? — szólt rezignáltan. — Mi folyton keresünk — s ime. Itt van, na. Chaluca. Persze. Formát kell adni neki. Persze. Oly fiatal ez a nőcske. Micsoda acélos mozgás! Persze. S mégis megpróbálom. Hátha sikerül. A „Chaluca!”

S megint hallgattuk az énekét. S figyeltük az erejét.

— Gyerünk oda. Te — szólt a barátom, — látni akarom közelről.

— Gyerünk. Ugyis befejezik már a munkát. Odamentünk s elkéstünk egy kicsit. Ők közben befejezték a napi munkát s eltávoztak. Utánuk mentünk. A nő férje oldalán ment.

Azon az utcán mentek, melyben barátom lakott.

S mikor a házhoz értek — bementek.

Egymásra néztünk mint két felsült, meglepett bohóc.

— Te — mondtam — ez a te „nőstényoroszlánod”. A „Zsidó anya”. Nagyszerű fiú vagy te: hogy te azt meg sem sejtetted. Művész.

Bementünk a barátom lakására. Tényleg az volt. Hallgatóztunk s hallottuk:

— Te menj a gyerekekhez. Én csak egy óra múlva jövök. Már két napja nem fürödtem.

Egymásra néztünk . . . s egy és ugyanaz a gondolat cikázott át rajtunk: talán csak nem az a . . . az a Cattleya . . .

— No, nem egészen. Szamárság.

— Szamárság . . . számárság: de mindazonáltal gyerünk le a kapuba.

Nem sokat vártunk. Persze, hogy ugyanaz az „anya“, aki multkoriban lejött fátyolosan.

Aztán, ahogy megfigyeltük s utána kullogtunk: mégis csak erős lett a gyanunk.

— Hallucináció — szólt a szobrász gúnyosan. — Egy poéta hallucinációja.

Utána ballagtunk. Elfogódva, hallgatagon.

A kis nő egyenesen a tenger felé sietett.

A parton eltűnt.

Aztán a vízben megtaláltuk. Hülyén bámultunk egymásra.

A nap leszállt. Barátom kézenragadt:

— Ide, ide, errébb gyere. Így.

Megértettem: fekete feje belerajzolódott az égő arany-korongba és a chaluca ott állt glóriásan és öntudatlanul . . . vagy tudatosan . . . ünnepelte szépségét . . .

— Nos, barátom, szobornok úr, milyen nevet adsz *most* a szobrodnak?! (Fordította: Ellen.)

A FURCSA EMBER

Irta: M. Genessin,

a Palesztinai Zsidó Nemzeti Színház igazgatója.

Mint barát és testvér jár közöttünk. Minden estélyen és előadáson találkozom vele. Beszél, lelkesedik és nevet, mint akárki más közülünk. De egyszersmind érzed, hogy tekintete alatt van valami, ami szuróan figyel és belefurakodik a legbensődbe. Úgy érzed, mintha egy másik ember is lakozna benned, aki belelát lelked legmélyére és olyasmit akar kihalászni onnan, amit éppen elrejtteni akarsz előle.

És ezek a szürke, ártatlan szemek, miután elváltál tőlük, úgy érzed, beléd oltottak valamit, amit megnevezni nem tudsz.

Ki ez az ember? Mit kinlódik köztünk?

És mindig zsörtölődik és mindig panaszkodik.

És miután elolvastad cikkeit erről vagy arról, az az érzésed támad, itt egy furcsa lélekre akadtál, mely nem talál nyugalmat testében és kész minden percben kitörni. Ilyenkor aztán kényszerít arra, hogy megértse ezt a frázisát: „A művészet az emberféreg ösztönének portréja, azé az emberféregé, aki nem a művészet iskolájában tanul cselekedni és nem méltóztatik neki addig várni, míg a művész feltálat neki egy munkatervet ott benn a vérben terveződő iszonyatok cselekvései számára.“

„És az áldott estéken, ha az egekre nézel
És két árnyat látsz ottan egybeölelkezve,
Tudd meg, hogy az én lelkeim ezek,
Az én két lelkem.“

S ha ezeket a sorokat megértetted, megkönnyebbülsz. Ebben az emberben lelkek hadakoznak. Jólakottan az európai kulturától jött Erec Jiszraélbe és ezért mindenben, amit itt lát, csak kezdetet lát, csak kezdeményezést. És mert ő mindent megemésztett ottan, nincs türelme várni, míg az itteni „kezdet“, az ottani „befejezett“ nivójára emelkedik. Innen a zsörtölődés és az éles kritika mindenről.

Életpulzusa zakatol, hullámokat ver, a lélekzése rövid, ezért siet mindig s mindent éles kritikus tollára szúr, mert sohasem lakik jól azal, amit itt feltálatnak neki.

„Az ő nyugati lelke itt a Keleten álmodik“
— és ezért ő Haméiri . . .

S ha látod őt a premiereken ülve, akkor reméld, hogy új kitörés borzong benne és holnap meghallod majd. Furcsa ember és különösnek marad még sokáig. Az ő színházi cikkeit, bírálatait *el kell olvasni*, akár egyetértesz vele, akár nem, de *csakis és egyedül az övét* a sok-sok szóhalmozó cikkek közül, melyek megjelennek a palesztinai lapokban.

Furcsa ember.

Feldmann-Paladi (Tel-Aviv): Otthon

Daheim

HAMEIRI: NYILT LEVÉL EREC JISZRAEL ELSŐ KORMÁNYZÓJÁHOZ, SIR HERBERT SÁMUELHEZ A JERUZSÁLEMI ZAVARGÁSOK IDEJÉN

„A szólásszabadság az új zsidó irodalomban Avigdor Hameiri írásaiban nyert először kifejezést, aki ott hagyta szabad és szilaj magyar hazáját és ősei honába jött friss levegőt szívni . . . És amikor az 1921. évi májusi zavargások Palesztinában kitörték és több értékes zsidó egyéniség, köztük Brenner, az író, esett a zavargások áldozatául, Avigdor Hameiri, a neo-romantikus nem bírta felfogni, hogy tulajdonképpen mi történt itt velünk, lázasan kiadja a „Lev Chadas“ (Új szív) röpiratait, melyekben a nép döbbenetének és fájdalomának ad kifejezést. A „Lev Chadas“ füzetait az utcán ezer és ezer példányban szétkapkodták és mi fogalmat nyertünk arról, mi is a szólásszabadság.“ (I. Katz író, a palesztinai Kereskedelmi Kamara igazgatója.)

A „Lev Chadas“ történelmi jelentőségűvé vált cikkét itt adjuk.

Kegyelmes Uram!

Szűk és szerény hónapos szobámból, szegényes, rozoga asztalom mellől és véresre sebzett zsidó szívemből bátorkodom színed elé állni s úgy beszélni veled, miként ember emberhez beszél, hogy megmondjam neked, ami szívemen fekszik és testvéreim szívén, akik borongó fejjel és imbolygó szemmel járnak s nem értik, mi is történt velük e szörnyű napokban.

Sokat haboztam, míg elhatároztam e levél megírását. Zsidó író vagyok, aki népének ősi, tiszta álmát szövögeti és semmitől sem fél annyira, mint az ébredéstől. Szövődik ez az álom a kaldeusi kohóban Egyistent álmódó ősapámtól kezdve s folytatva ezer poklon keresztül egészen Ezsajas prófétának a jövőben valóra váltandó örök emberi boldogság-álmáig. És sok, nagyon sok durva kéz döngette az ajtómat, hogy álmomból felrázzon. Sok-sok iszonyat megbolygatott, hányt-vetett gyilkos kegyetlenséggel, hogy elszakítsa a bennem fonódó zsidó mese szálát, hogy tönkrepusztítson, de én mély lélekzettel behunytam minden érzékemet, hogy ne halljam, ne lássam a köröttem sajgó életet, a véres valóságokat, az ember-állatnak bölcs józansággal való gyilkolását s mindazt, ami képes arra, hogy kijózanítson, ha egy percre is. Így álmodtam bátran, makacsul, akaratom ellenére, minden erőmmel s fantáziámmal, míg megkezdődött a csoda. Míg sikerült szent ábrándomat elhítenni más népekkel: egy hatalmas s bölcs néppel: az angol nép Génuszával, aki kezet nyújtott álmom megvalósításához, hogy valóra, örök életre váltsa. Így kezdett az én ősi arany próféciám lassan testet ölteni s életre kelni.

S ezen arany-álmom egyik víziója voltál Te: az első zsidó Helytartó kétezzer éves bolyongás

után. Igen, Te voltál királyi koronánk legszebb gyémántja, gyermeki szemmel látott öröm és ígéretem: diszem és megvalósulásom.

S milyennek láttalak?

Nem, nem lehet azt kifejezni emberi szavakkal. Hogy is lehetne kifejezni emberi szavakkal egy beteges gyermek álmát, amely az égi glóriában ragyogó prófétai igékből szövődött? „A Zsidó Kormányzó . . . aki Dávid Trónján ül . . .“ Minden ima, amely valaha gyermekszívemből fakadt, minden íge, amely Ciont és Jeruzsálemet idézte fel bennem . . . Téged font be az agyamba, idegzetembe s én behunyt szemmel láttalak Téged, ahogy az Igazság s Béke örök trónján ülsz s kormánypalcád az emberi boldogság útját mutatja ennek a szerencsétlen világnak. S midőn „bar-micva“ lettem s a Tóra szent áldását mondtam el remegő boldogságomban, midőn nyelvemre került az ígéret: „az ő trónján ne üljön idegen“, feltűntél Te hirtelen szemem előtt s én úgy éreztem, hogy leroskadok előtted, a „Csodatanácsadó, az Örök-atya, a Béke-ura“ előtt . . .

Ilyennek láttalak álmomban nagyszerű Kormányzónk. Így folytattam ezt a próféciánkat, amely áldásos jövőt és örök békét ígér a világ népeinek Cion hegyéről s köztük az én fáradt, agyonkinzott Népemnek is, aki nem hatalomra, nem országok zsákmányára s tengerek szégeire vágynak, de békére, békére, békére . . .

S ime — ezen csöndes, gyermekes és ábrándos dalom dudolása közepett — egy rettenetes kéz betöri az ajtómat, hajamnál fogva megragad s valaki a fülembe károghatja a legborzalmasabb, a legfájóbb s legsúlymenteljesebb szót:

— Pogrom!

Nem. Nem hiszem el. Pogrom. Az Országok Országában? Álmaim Álmában? Nem lehet. Pogrom, a zsidó Helytartó birodalmában? A Béke-urának uralma alatt?! Rossz álom ez. Egy beteg zsidó agy lidércnyomása ez, nem más. Nem lehet. *Nem akarom!!* Meg-megvergődöm álmomban, behunytam szememet, elbódítom öt érzékemet: el, el, el! De a hang nem enged, tovább döngeti a fületem, tovább rikácsol:

— Pogrom! Pogrom! Vér!

De én nem hallom, én makacsul ábrándozom s újra látlak Téged ragyogón s hallom, amint Te mondd a Tóra áldását, Te idézed a próféta ígéretét: . . . „S az Ő Trónján ne üljön idegen“ . . . Ott állsz Talith-díszben a szent melódiával, ősi zsidó áhitattal mondd:

. . . „S az Ő Trónján ne üljön idegen“ . . . S körötted egész Izrael áment mond. S melletted a diaszpóra és a megváltás fejei, a mi szerény papjaink, ott állnak előtted lehajtott fejjel s áment mondanak Neked . . .

A papok? Igen, a papok. Én ugyan félek a

papoktól. Félek tőlük, mert ők voltak azok, akik nem egyszer megszenstelenítették az én szent álmomat. Ott álltak ők válaszfalként köztem s kicsi országom közt, köztem s népem jósa-
 Istene között, akit templomukba zártak s az Ő legszebb ígéiből s ígéreteiből átkot kovácsoltak a megvalósuló Igéretre . . . Félek tőlük, de *Te benned* bizva, a Te városodban elhittem nekik is. A „Csoda-tanácsadó” csodát művelt.

S ez a varázs ragadott ki a Galuth fojtó béklyóiból s ide hozott Erec Jiszraelba: *Haza*. Igen. A zsidó Neciv, kétezer hontalan és dicstelen év után ott ül Dávid dicső Trónján és én itt vergőd-
 jem idegen népek kegyelmi börtönében?

S ébren álmodva — utra keltem. Hazafelé.

Ébren álmodva, megváltás dalával az ajka-
 mon, gyermekes büszkeséggel és szent alázattal idejöttem, hogy hódoljak az én Uralkodómnak.

S itt — egy szivettépő, keserves segélykiál-
 tás fülembe üvöltött s egy véres, halál-bűzös ca-
 fat csapódott az arcomra. Lábam megingott, szí-
 vembe forró számum nyilalt, felébredtem s most
 halál-csapástól bódultan állok itt s vörös szem-
 mel látlak Téged ülve élő zsidó vérrel bemoc-
 skolt Dávid Trónján s ahelyett, hogy felemelked-
 nél magas trónodból s védő kart nyujtanál vér-
 ben fetregő népednek, ahelyett, hogy segítő és
 őrző angyalává válnál e szent Földnek, amelyet
 Néped, Testvéreid vérével megszenstelenítet-
 tek, vérével Testvéreidnek, akik idejöttek, hogy
 végre megnyugodjanak a Te oltalmad alatt, ahe-
 lyett Te ott ülsz s nyugodt, hideg, csukott ajkak-
 kal hallgatsz.

Kezed meg nem mozdul, szemed nem villám-
 lik s szád nem parancsol . . .

S én itt állok s a harag s fájdalom könnyé-
 től nedves szemmel nézlek s kérdezem:

— Ki vagy te?

— Ki vagy te ember, aki halott szemmel
 nézed megrabolt Néped szégyenét s hallgatsz?

— Ki vagy te emberfia, aki kőbálvánként
 ott ülsz a Scopus-hegyen s meg se moccansz
 egy Nép utolsó reményének pusztulása láttán?
 Ki vagy te? Szóalj meg! Egyetlenegy szót
 mondj, hadd ismerjünk meg. Ki vagy te, aki ott
 ülsz Dávid trónján s a te uralmad alatt gúnyt
 üznek belőlünk felbérelt bitangok, hogy rozsdás
 késekkel átfurják a tüdönket, amely a te védő
 árnyékok alatt szabadon fellélekzeni remélt?

— S ki vagy te, aki talisza-
 ba öltözve mondd az „örök-élet” imáját Jeruzsálem oltárán . . .
 aztán aláírod a nevedet a gyűlölettől sötét
 szennyiratra, amely nemcsak igazat ad gyilko-
 sainknak, de bennünket mond gyilkosoknak, ár-
 tatlan-vér ontóknak? Ki vagy te zsidó, a Szövet-
 ség fia, aki türi, hogy az arab nép kifosztói és el-
 nyomói, züllött efendik, részeges henyélők s a
 beteg férfi-szerelem kéjencei *bennünket*, a mi
 lányainkat vádolják züllöttséggel és erénytelen-
 séggel s te „hálásan megköszönöd nekik fárado-

ságukat” s aztán elküldöd ezt a szégyentekercset
 az angol népnek, aki segítő kezét adja a megvál-
 tásunkhoz? Szólj, ki vagy te?!

„Politika?” „Formalítások?” aztán „áldo-
 zathozás?” Oh igen, tudom, tudjuk mi, hogy
 létezik egy ugynevezett „politika” a világon.
 Tudjuk, hogy csak egyesek értik ezt s tudjuk azt
 is, hogy minden megváltás áldozatot követel.
 Áldozatot? Oh igen: adj parancsot, egy szót s
 mindnyájan ifjastól-öregestől megyünk meghalni
 „országunkért és Istenünk városaiért.” Adj pa-
 rancsot s mi olyan áldozatokat hozunk neked,
 amilyeneket még nép nem látott. Adj parancsot,
 hogy őrt álljunk jövőnk szentségénél s mi szikla-
 falként állunk oda közted és az ellenség közé,
 hogy pozdorjává zuzzunk minden gaz koponyát,
 amely rossz szándékkal közelelik hozzád, amely
 csak egyetlen gondolattal is meri aláásni az Örök
 Béke szent uralmát.

— Szólj, hadd tudjuk meg, ki vagy?

— Reményünk voltál kétezer éven keresztül,
 szimbólumunk, drága szentségünk hosszú, gyötrő
 és gyógyító álmunkon keresztül s ime: ott ülsz,
 mint egy süket bálvány, mely hideg szemekkel
 néz és hallgat.

— Te első zsidó kormányzó! Ki vagy te, aki
 állsz és hátborzongató nyugalommal nézed vé-
 rében fetregő Néped rettenetes szégyenét?

— Mit akarsz te itten s ki vagy te itten,
 hogy nekünk és saját magadnak tátongó sírt
 ásol?!

A „Hamachar” (A Holnap) Hameiri hetilapjának címlapja
 Irsai Péter rajza

Jelenet Perez „A pincelakásban” c. drámai novellájából, a telavivi „Ohel” (Sátor) munkásszínház előadásában

— A halálfélelem semmi más, mint egy eltorzult formája a bennünk élő halhatatlanság érzésének. A halhatatlanság őseredeti tulajdonságunk, melynek eltorzult formája: a félelem attól a hazugságtól (a haláltól), mely mintegy ellenméreg fejlődött ki bennünk a halhatatlanság ellen.

Avigdor Hameiri aforizmaiból.

HAMEIRI: A JÖVŐ ZSIDÓ SZINHÁZA*

sodálatos dolog, hogy összes kollégáimnak, akik az új zsidó színház problémáival foglalkoznak, egy s ugyanazon jogos követelésük van: a színház számoljon Palesztina természetével, napos levegőjével, geológiai felépítésével és állítsa fel az amphiteatrumot, melyhez a mi földünk természeténél fogva még alkalmasabb, mint az amphiteatrumok klasszikus hazái: Hellasz és Róma.

Igen ám, de ugyanekkor megfélemedtek egy másik szemponttól, mely talán nem kevésbé fontos és amelyhez némileg szintén alkalmazkodni kell és ez a *zsidó nép természete, mely minden erejével és utálatával tiltakozik a hellenizmus kultusza ellen* és mindaz ellen, ami ezzel jár. Az a természet, melynek világtörténeti logikája azt diktálja, hogy „megjavítani a világot csak Saddaj (Egyisten) királysága képes”, nem pedig a szegény, szerencsétlen Szépség királysága, melynek védnöksége alatt iszonyuan csődöt mondtunk, melynek királyi udvarában eljutottunk ahhoz a lehetőséghez, hogy az ember egyoldalt gyönyörködik Rafael gyermekangyalaiban és leborul a színharmonikus Mater dolorosa előtt és ugyanakkor apró zsidógyerekek testén ejtett lápiszínjekciókban keresi legélvtelibb gyönyöreit. Megérezte már ezt a nagy ellenmondást Hellasz egyik nagy prófétája is, amikor katarziszt hirdetett a narkózis helyett. És a szép és részeg Hellasz, mely nem fogadta el ezt a tanítást, megbűnhődött érte életével és fenséges létezésével.

*

Első feladata az új zsidó színháznak: *elmélyedni a zsidó nép őstermészetrajzában és visszavezetni a Bibliához*. A mi színházunk missziója tehát, hogy megsemmisítse bennünk a galut zsidó kalmárainak kisagyuságát s neveljen egy heroikus új nemzedéket, ki hisz az Egyistenben és a benne hívő ember felsőbb moráljában. Egy nemzedéket, mely fejleszti magában a kollektív emberi munka érzését, mely tudja, hogy neki társadalmi feladatai vannak: élni a saját népéért és az egész világcsaládért. Egy nemzedéket, mely

* Részlet Avigdor Hameiri nagy tanulmányából, mely a jeruzsálemi „Teatron Veamanut” (Színház és Művészet) című folyóiratban jelent meg.

Jelenet Perez „Smá Jiszróel” c. dramatizált novellájából, az „Ohel” (Sátor) telavivi munkásszínház előadásában
Szenen aus den Vorstellungen des „Ohel” Arbeitertheaters

tehetségeiben individualisztikus, a tehetség céljában és eredményeiben pedig kollektív: fejlett intellektuel, aki képes feláldozni magát a közért.

És természetes, hogy az ilyen színház nem lehet realiztikus és nem dolgozhatik apró naturalisztikus eszközökkel sem. A heroizmus magasszárnyalású, nem ismeri, nem is látja a csunya és rohasztó réalizmust, se nem a törpítő naturalizmust — még eszközeiben sem. Miként a próféták sem . . .

Próféták hiányában a színháznak a próféták misszióját kell magára venni.

Súlyos tévedés azt hinni, hogy a színház csupán a görögök alkotása. Ugyanakkor, amikor a görögök érkeztek sok-sok vergődés után a népszinpadig, hol a poéta a néphez beszél a színészeken keresztül és azt is csak a hexameterek béklyóival küzdve tehette — ugyanakkor a héber kultúra alkotói ezzel kezdték: a próféták egyenesen a néphez fordultak, még pedig nem a folyton megismétlődő hexaméter-zenével, hanem magasabb — ha úgy tetszik — opera-zenével: a szabad, de harmónikus gondolatritmussal. Az újabb korban egyazon törekvés érződik úgy a társadalmi gondolkodásban, mikor a l'art pour l'art helyett az emberjavítást hirdetik, mint a színháznál, mely az építő konstruktivizmus felé halad, de hol vagyunk még attól a monumentális színházról, melynek maga a természet a színpada. És ez a monumentális színház elggé szembevetünik a Bibliában.

Nézzünk csak egy-két példát:

Monumentálisabb „rendezést”, mint a Tóra adása a Színáj hegyén, vagy pedig az áldás és átok hirdetése a Gerizim és Eval hegyén, még elképzelni sem bír a modern ember. És melyik görög színésznek jutott eszébe Ezekiél prófétának a jelenetét megjátszani: a Táborhegy tetejére felállni s onnan hirdetni az Igét a népnek és az egész világnak. Ezt a fönséges jelenetet még álmában sem láthatta még a legmerészebb hellénista fantázia sem.

És folytathatnók még sokáig.

Talán jó volna mégis, hogy egyszer mi is tanuljunk — magunktól, ne csak mindig mások tegyék ezt. Semmi szükségünk nincs arra, hogy izzadva mászszunk az alacsony Akropoliszra, mikor a kilométer magasságú Móriah hegyén állunk.

Jelenet Perez „Az asszony dühe” c. dramatizált novellájából, az „Ohel” (Sátor) munkásszínház előadásában. A szereplők mind egyszerű munkások, többnyire napszámosok. Hameiri az „Ohel” drámai tanácsadója

— Gyufát gyújtottál a sötétben, saját magadat megvilágítottad: ez a művészet.

Avigdor Hameiri aforizmaiból.

Jelenet Perez „Temetés után” c. dramatizált novellájából. (Ohel.)

HAMEIRI JELENTŐSÉGE A HÉBER IRODALOMBAN*

Írta: L. Eliav, a varsói „Hajom“ héber napilap irodalmi szerkesztője.

Első látásra furcsa és szokatlan növény. Valami exotikus virág. Minden szála új és kicsit különös: az illat, a szín, a forma. Izgató kíváncsisággal figyeled őt, hogy megismerjed természetét, lényegét. Ki ő? Mily nap alatt érett meg? Hova tart? Mi az az édes nedű, amit kebelében hord. Vajjon áldás és életelixir van-e benne, vagy talán a mérges növények családjához tartozik?

De ha jól megnézed, azonnal felismered őt. A mienk ő, közülünk való, családunk tagja, csak a szín és hang más, mint aminőt megszoktunk.

Irsat Péter (Tel-Aviv): Ex libris Avigdor Hameiri

Bensőleg hús a mi husunkból és csont a mi csontunkból. Az életelixir és a mérge, mely benne van, mindkettő a mienk: a lelkünk mélyéből csepegnek. Az áldást és átkot, mely egyesül őbenne, a mi lelkünkől merítette és a sajátunkból fizet vissza nekünk.

Bajaink az ő bajai, örömeink az ő örömei, a mi betegségünket ő szenved meg, a mi fájdalomunkat ő nyögi, szánk lehellelte az ő lélekzete:

... „És aki az én pupillámba néz,
Az önönlelkébe belelát,
És aki az én ajtómon csendesen kopog:
Az hazatér.“

Igy tűnt fel Hameiri a mi irodalmunkban. Mi nem láttuk őt felkelésében. Nem láttuk az utat, amit ő megtett, a horizonttól mostani helyéig.

* E cikk, megrövidítése annak a nagyszabású Hameiri-tanulmánynak, mely folytatásokban a varsói „Hajom“ című héber napilapban jelent meg.

Egy felhős reggelen a mi borus reggeleink közül felemeltük szemünket a sötétbe merült egünk felé és azon kis sávon át, amely megvilágítja a mi sötétségünket, a mi tejutunkon, ott, ahol néhány csillagunk ragyog, új csillagot pillantottunk meg, mely azonnal teljes fényében tündökölt...

Avigdor Hameirit pályáiban nem ismertük. Egyszerre megjelent teljes nagyságában, mintha hirtelen pattant volna ki...

Csakhamar megtudtuk, hogy Magyarországon született. Ezzel nem oldódott meg poézisének rejtélye, legfeljebb segített megmagyarázni az exotikumot benne. *Sorai közül megcsap bennünket szülőhazája poetáinak szelleme, Petőfi, Madách, Ady stb., azok a költők, kiket éppen Hameiri révén ismerhettünk meg.*

... Egymásután jelennek meg Hameiri írásai és minden megjelenésében volt valami meglepetésszerű. Még fordításai is meglepetésül szolgáltak. Nagy és szellemes meglepetés volt számunkra *Báró Münchhausen kalandjai* (Omanut kiadás Frankfurt). Ez a fordítás vetekszik súlyban a legjobbak közül való eredeti alkotásokkal. Fenséges meglepetés volt Madách: *Ember Tragédiájá*-nak átültetése (Stibel-kiadás Varsó). *A héber irodalom megbecsülhetetlen értékkel gazdagodott általa.*

Hameiri elbeszélései szintén meglepetést tartottak számunkra, megrendítő meglepetést. Ő mesél a háborúról. Sokat írtak a háborúról és ezek az írások természetesen félelmetesek. De az ő elbeszélései a félelmetesnél is félelmetesebbek.

És ekkor megint kérdeztük: vajjon különös tendencia van-e abban, kivenni az életből a rettenetést és ezt tovább adni a hatásnövelés céljából, vagy pedig a Hameiri tehetségének ereje, hogy ő elsősorban a különösen ijesztőt és megrendítőt látja meg és elbeszéli oly ártatlanul, ahogy tehetsége tollára adja. De itt épúgy mint a verseinél — a különböző lapokban való elszórtságuknál fogva — az író egyéniségét illetőleg nem tudtunk helyes képet nyerni. Ezért fogadtuk örömmel a hírt könyvei megjelenéseiről.

Eddigélé két könyve jelent meg: az egyik gyermekkori verseit tartalmazza, a másik háborus elbeszéléseinek első kötete.

Az első könyv első verseiben a felkelő Hameiri még nem az, ami máma. Még a színek nem annyira vakítóak, még égő temperamentuma nehény fokkal alacsonyabban mutat. Ezekben a versekben látjuk a tűzhányót tevékenysége kezdeti stádiumában: lángnyelvek csapnak fel egymás után, de a lávának forró masszája még mélyen el van rejtve a föld belsejében és csak az elfojtott sistergő bugás, mely

felszáll a mélységből, hirdeti, hogy közeleg az idő, mikor kirobban minden.

*„Valami napok közelednek felénk,
Valami napok.
Szivem zakatol, vérem forrva forrong,
Hajam az égnek áll.”*

Nézetem szerint ez a négy sor adja Hameiri lelkivilágának igazi képét. Ha festő volnék, ezek alapján rajzolnám meg Hameiri portréját és még a következő sorokból:

*„Valami romlás közeleg itten,
Valami romlás.
Egek néznek rám és nincs kegyelem,
Nincs menekvés.”*

*„Valami szelek áramlanak csontjaim között,
Valami vér,
Valami napok közelegnek felém,
Valami napok.”*

Hameiri motivumai a diaspora, a nép, Cion, de szerelmi verseibe is belevegyülnek ezek a motivumok s pedig a javukra. Szerelmi verseinek még egy sajátosága van, mely ilyen lángszerű költőnél, mint Hameiri, meglepő: az ő szerelme nem vágy, mindenesetre nem beteges vágy, nem is egyszerű szerelmeskedés, vagy flört, — röviden se nem görög szerelem, se nem az Énekek Énekének szerelme — szerelem a szerelemért — hanem azt szeretném mondani, a talmudi szerelem: termékenység, buja gyümölcs, teremtési vágy.

Ez az ős-zsidó szerelem, mely azonban teljesen új az új-héber irodalomban.

Hameiri poezise általában a vihar poezise. Ő nem beszél — de kitör, ő nem sír — de sikolt, ő nem nevet — de hahotázik. Csak egy esetben tud csendesen dalolni, suttogva gyászolni, mikor édesanyja halálát siratja. Az édesanyjával foglalkozó versei legszebbek az első kötetben, különösen az örökké sápadt asszony:

*„Utoljára láttam őtet,
Földön fekve láttam őtet,
Földön fekve feküdt csendben,
Csendben feküdt, szél se lebben,
Szél se lebben és ő halva,
Gyermekek nélkül, örökké.”*

*Ajult bolygók, nap korongja
Hullott csóvák, nap korongja,
Halkan estek a lelkére,
A lelkére, mely örök Tegnap,
Homályosult nagy szemére,
Amely eseng örökké.”*

Ha olvasod a verskötetet és elérkezel ehhez a vershez, akkor azt érzed, mintha pillanatra menekültél volna forró, napsütötte város zajából az árnyas ligetbe, hol csendesen csobog a tiszta

patak és messziről hangzó pásztorfurulya lop lelkedbe mélységes, végtelen fájdalmat.

. . . Hameiri háborus elbeszélései nem a szokott értelemben vett háborus elbeszélések. Ezek, dacára annak, hogy a háború szolgál nekik háttérül, rendkívüli események keretei, melyek még a háborúban is rendkívüliek. Nem a háború az, ami visszatükröződik bennük, hanem a lelki események, melyek véletlenül a háborúban jutnak felszínre. A megrendítő bennük nem az, hogy háborus események, hanem az, hogy éppenséggel élettörvények ezek és ez indokolja különösen ezen elbeszélések jogosultságát, főleg ha oly kivételes tehetséggel vannak megírva, aminő Hameirié. És ez az, ami a nagyközönség

A. Chigger: Ouu, Kelet felé . . .

Dor-thin, nach Osten

kedvenc olvasmányaivá teszi őket, nem csupán a kiváltságosoknak, akik végigszenvedték a háború szenvedéseit.

Ismert dolog, hogy vannak emberek, akik különös tehetséggel vannak megáldva: a forráskutató tehetséggel. Kezükben tartanak kis faágat és ha átmennek a legsziklásabb és legszárazabb vidéken is, megérzik még a legmélyebben fekvő vizet is. Hirtelen, mintegy villamosáram szalad át az ágon keresztül a forráskutató testébe, csontjai megremegnek és suttogják: víz.

Ilyen ágot hord magával Hameiri is. És valahányszor megérzi az élet fátumát, libabőrzik a teste és érzi:

*„Valami romlás közeleg itten,
Valami romlás,
Egek néznek rám s nincs kegyelem,
Nincsen menekvés.”*

Ez egy különös világ és életmegérzés. Ez nem a schopenhaueri pesszimiztikus életfelfogás. A költőnek nincs világfelfogása, hanem világmegérzése van. Ez az annak az életet szerető zsidónak hangulata, aki imásan virraszt a pogromot megelőző éjszakán. És ehhez hasonló hangulat érződik majdnem minden Hameiri elbeszélésben, még akkor is, ha főhőse nem zsidó . . .

Feldmann-Paladi (Tel-Aviv): Hajnal Jeruzsálem körül

AVIGDOR HAMEIRI: AZ ÖREG BAKA

Kopognak.

— Tessék!

Igen megörültem a vendégnek. Kedves, jó, meleg ismerős. Rosztof városában ismerkedtünk meg a világháború borzalmas napjaiban. Én mint orosz fogoly, ő pedig a város egyik legelőkelőbb pénzembere. Megtudta, hogy a lágerben sinylődik egy író — hát latba vetette egész befolyását. A háza: prototipusa a bőséges, tradíciós, nagycsaládos, széplányos, vendégölelő, melegtűzheyles zsidó háznak.

— Az úr cionista? — kérdezte akkoriban.

— Igen — feleltem.

— Nohát ez jó. Kétszeresen örülök. Én egy öreg Herzl-barát vagyok. Öreg lakája a nagy Generálisnak.

S miközben melengette nyűtt, éhes és kutyaéletű vendégét, mesélt, mesélt a nagy Generálisról.

S csak egyet fájlalt: nem érti a héber nyelvet.

Öreg baka, a feje már nem bírja el a magolást. Ez szégyen, de a nagy Generális megbocsájtja neki onnan túl. Hísz ő se nagyon bírta a nemzet nyelvét. S ő, a baka, jóváteszi a hibát: gyermekei mind tanulják a nyelvet.

Tényleg: a lányai elegáns, válogatott midrastílusban beszéltek.

S az „öreg baka” úgy dédelgetett, mintha elveszett s újra megtalált fia volnék. Én pedig úgy éreztem magam a házában, mint egy szép, hihetetlen álomban. A háború-örületnek egy kis lucidum intervalluma volt az „öreg baka” háza.

S most viszontlátom őt hirtelen. Alig tud szóhoz jutni a boldogságtól. Én pedig kissé feszülten érzem magam: mivel lehetne most meghálálni annak a melegségnek legalább egy ezrednyijét?

Az öreg észreveszi a zavart s rögtön a tárgyra tér:

— Röviden, fiacskám, egy kis állás kéne. Maga segíthetne. Azt hittem tréfál.

— Magának? Állás? Szent Isten, mi történt?

— Az, fiacskám, ami mindnyájunkkal ottan. Egy fejpárnam sincsen. Úgy látszik, ez a mi kis hazánk köp a pénzre. Azt akarja, hogy dolgozzunk. Nem lustálkodtam soha életemben. Leszek chaluc. Az öreg bakából chaluc! Nagy előléptetés.

Kissé hagymás lett a szemem meg az orrom, de

erőt vettem magamon:

— Még a mai napon megpróbálom elintézni, bátyám. Boldog leszek, ha valamivel is segíthetek.

A vendégem nálam töltött egynéhány órát, aztán távozott s többé nem jelentkezett. Érdeklődtem, kerestem, kutattam hiába. Nagyon fájt és nyugtalanított a sorsa, de hiába vártam őt.

Vagy nyolc hónapra rá jelentkezett ismét.

— Az Isten áldja meg magát, hol járt, mi van magával bátyám?

Az „öreg baka” szájalmasan nézett ki. Ősz lett, arca ráncos, beesett s ruhája majdnem rongyos.

A szívem megcsiklandozódott. Borzasztó. Így obsitolja a sors a nagy Generális öreg bakáját?

Mindez egyetlen pillanatom gondolata volt. Mert az öreg leült és a világ legtermészetesebb hangján szólt:

— Fiacskám, adjatok valami ennivalót.

Megdöbbsentem, siettem megvendégelni. Az öreg jóízűen evett s közben frissen, fiatalosan és boldogan azt mondta:

— Nagy nép vagyunk mi, fiam. Nem kár a nagy munkáért. Hej, ha az én Generálisom ezt elérte volna!

— Mit, bátyám?

— Hogy mit? — szólt az öreg és abbahagyta az evést — hogy mit?

— Azt, fiacskám — szólt nyomatékos, súlyos szavakkal — azt, hogy ime tiz hónapja keresek valami állást valami irodában — hisz értek az irodához, tudod — tiz hónapja és nem lehet, mert . . . no, találd ki, miért nem? Hej, ha ő azt megérte volna! Azért, fiacskám, *mert nem tudom a nyelvünket*. Igen, mert nem tudok héberül! Érted te fiacskám, hogy mi az? Hogy van már egy zsidó ország, ahol valaki nem bír kenyérhez jutni, mert nem tud héberül! Érted te ezt? Nem. Te nem érted, fiacskám! Ki álmódott erről valaha? Hisz meg lehet bolondulni a boldogságtól, fiam. És mi ehhez képest egy kis szenvedés.

— De miért éppen maga, bátyám, szenvedjen?

— Hogy miért éppen én? Hát azért, fiacskám, mert megérdemlem: ha én hatvan éven keresztül prédikáltam vizet és magam bort ittam, ha én nem tanultam meg a nyelvet fiacskám, akkor én megérdemlem még azt is, hogy éhen vesszek!

Aztán hirtelen elmosolyította az arcát és sunyin mondta:

— Csakhogy én rajtam nem fog ki még a zsidó sors sem! Ő azt hiszi, hogy nekem büntetés! Ez nekem nem büntetés, fiacskám, ez boldogság. Képzeld: a héber nyelv nem tudása . . . áj — áj — áj — áj! Mit értünk el! Oh, oh, oh, ha ő ezt megélte volna! Oh, oh, óh! . . .

Avigdor Hameiri verseiből:

AZ ÖRÜLETEK FÖLDJE.

*Ez az a föld, ez az, örületek földje,
Itt az Isten maga révedezve áll.
Itt az ember feje tüzes égbe mállik
S prófétává válik,
Sziklák odujából ha ránéz a halál.*

*Ez az a föld, testvér: szent Betegek földje.
Itt a Tábor-hegyen állt Ezekiél
S örült aggyal vágta Istenének jussát,
Nemzetek bús sorsát,
Ki pusztuljon el s örökké ki él.*

*Ez az a föld, ez az: Prófétáknak földje,
Ha lenéz itt az Isten — isteneket lát:
Bélpoklosok serge, csupa bomlott lélek,
Kik hunyt szemmel néznek
S látnak száz mérföldön s nemzedéken át.*

Feldmann-Paladi (Tel-Aviv): Hazafelé

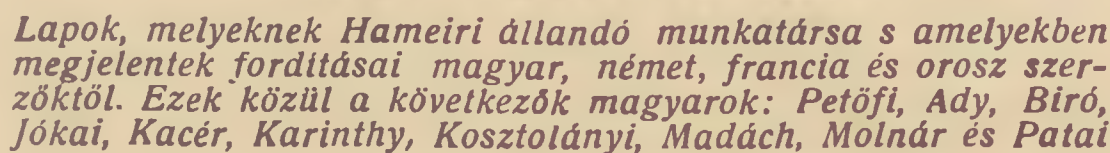
Heimwärts

PROF. BORIS SCHATZNÉ, DR. O. PEISNER írja Hameiri háborús elbeszéléseiről a DOAR HAJOM-ban:

„... Ezekben az elbeszélésekben annyi az erő és oly hihetően világosak, hogy a zsenit érezzük mögöttük, akit meglátogatnak remek víziók. Hameiri egyike azon kevesek közül, akik nem tartoznak semmiféle iskolához; úgy mint Verlainnél érzed nála is a jelenkor alkotó aromáját, érződik a háború szaga, vérszag, a villanó golyó tüze. A háborús elbeszéléseiben poézist alkotott és nem háborús tanulmányt és ezt a poézist forró gammákban adta át nekünk. Hameirit nem lehet osztályozni, ő egy, egyedülálló.”

*Ez az a föld, testvér: Akibáknak földje.
Minden apró röge örök üdvben ég;
Ide gyere, testvér, hogyha lelked balog,
Ide gyere gyalog
S szemmel láthatod itt Szináj Istenét.*

*Ez az a föld, ez az: Zsidó, a te földed.
Itt a talaj éget s minden kő oltár . . .
Üdvezültél, testvér, ha a lángját érzed,
De ezerszer jaj néked,
Ezerszer jaj néked, ha nem érzed már . . .*

majdan a héber írás reprezentánsaként bevonulhat a világirodalom Pantheonjába.

A Vaad Haktav nem kér adományokat. Csupán azt kívánja, *akadjon egész Magyarországon 60—80 egyén, hitközség, vagy egyéb közület, mely kötelezi magát, hogy egyelőre 20 kötetnyi kiadványok mindegyikéből átvesz egy-egy amatőrpéldányt, példányonként ½ angol font értékben.* Előfizetések egyszerre legalább három kötetre történnek és a *Múlt és Jövő* szerkesztőségéhez irányítandók. Olyan kis áldozat ez, amit a szerényebb jövedelmű is hozhat a zsidó irodalom érdekében.

Ha a magyar zsidóság hivatásszerű vezetői, a budapesti rabbiszeminárium volt növendékei, rabbik és tanárok kezükbe vennék az akció irányítását, a siker nem maradhat el, már pedig egykori kollegájuk irodalmi népszerűsítése bizonyára mindegyiküknek szívügye lesz.

Van még egy fontos szempont a Hameiri könyveknél, melyek joggal vétetnek figyelembe a magyar zsidó publikum részéről. *Avigdor Hameiri az Ember Tragédiája művészi fordítója.* És a kiadásra tervbe vett 20 kötetben szerepel 1—1 kötet Petőfi, Ady, Makai, Kiss József és Patai. De a nyomda készen áll több kötet Jókai, Karinthy, Kosztolányi, Molnár stb. kinyomására. Milyen felemelő volna, ha akadna egy-egy magyar zsidó mecénás — egyén vagy közület — és vállalná 1—1 magyar vonatkozású kötet kiadását. És aztán *a héber Petőfit, Jókait, Adyt stb. ingyenesen megküldené az összes magyar kulturintézményeknek.* Minő finom gesztus volna az antiszemitizmus handabandázásával szemben. És a nemeslelkű kiadó aránylag kis összeggel — 60—80 angol font legfeljebb — örök emléket állít magának a kiadandó könyvben és igen sokat használna a magyar kultúra külföldi népszerűsítésének. (Az *Ember Tragédiája* jórészt a héber fordítás révén lett ismerős a keleti irodalomban, minthogy idegennyelvű fordításban alig három nemzet irodalmában szerepel.)

DR. FISCHER GYULA főrabbi jelentéséből a Magyar Tudományos Akadémiának, Hameiri Madách-fordításáról:

„Egy nagy gondolkodót, egy nagy költőt és egy nagy író! csodál az olvasó a fordításon át és egy sűrű sereg, amelynek eddig sejtelve sem volt, hogy létezett egy Madách Imre, hódolva fogja meghajtani a zászlóját az új ingenium előtt, mellyel e könyvben megismerkedett. Hameiri Feuerstein e munkával nemcsak költői lelkének adta tanujelét, hanem honszerelmének és hazafiui rajongásának, mellyel szülőföldjének és a halhatatlan magyar költő emlékének is áldoz.”

— Hogyha az örült azt mondja neked, én látok egy szögletes kört, akkor simítsd meg homlokodat és mondd neki: én nem látom. De ne röhögj rajta, mert kettőtök közt neki több oka van a röhögésre: ő látja.

Avigdor Hameiri aforizmaiból,

כתבי אביגדור המאירי הוצאת "הקדמ" וירושלים

ספר א'	תלך אם (שירים ראשונים)
ב'	מושל הקדמ (שירים ראשונים)
ג'	טקס נישואין (שירי מלחמה)
ד'	תחת שמם אדמים (ספורי מלחמה א')
ה'	תחת שמם אדמים (ספורי מלחמה ב')
ו'	הפרדוקסון הגדול (יומן המלחמה)
ז'	בפרקט הצער (שירי השבי ואחריו)
ח'	תלמות של בית-דן (שירים)
ט'	במשלח הנוקמה (תמונות מהמהפכה הרוסית)
י'	במהלך ההלל (שירי הארץ)
יא'	אנא (ספורים)
יב'	כבודך זרה (מאמרים א')
יג'	שלש גליות (מאמרים ב')
יד'	מתורתו של קובי (אפוריסמון)
טו'	קבוץ גליות (ספורים קטנים מתחת ארץ-ישראל)
טז'	דם הקרב (תרגום שירי אנדרה אדי)
יז'	העפרן הלבן (מונוגרפיה המשורר אמיל מקאי)
יח'	העפר (מונוגרפיה המשורר יוסף קיש)
יט'	על נהרות קבל (מונוגרפיה המשורר יוסף פטאי)
כ'	האפוקטול (שיר המשורר שטיינ)
כא'	תרגומים שונים

Hameiri összegyűjtött műveinek 21 kötete

RAKOSI JENŐ „AZ EMBER TRAGÉDIÁJÁ”-NAK HÉBER FORDÍTÁSÁRÓL:

„Ugy gondolom, hogy a héber renaissance a magyar génusznak ennél monumentálisabb emléket nem állíthatott.”

„Sajnálom, hogy nem tudom olvasni a héber fordítást és nem gyönyörködhetek Madách nagy művében a Biblia ősi nyelvén is.”

יוסף פטאי
"התרומה את כל הספרות העברית להונגריה ההלל ספר
איתור הקליר ועד ימינו אלה. שירי קטוח
שירים שלו: "התרומה את ההלל" "התרומה"

יוסף פטאי

ה ת ר א י א ת ה ל ה ב . ש ו ל מ י ת

התראי את ההלל, שולמית? — התריחי את הבשם, שולמית? —

על תרבי והידה, תרבי-ער — בעמק השרון ותחכי הגלעד

משואות אלה קוראות לשם היידי — על ראשי פרחים שם פעמי הפשיח —

ואשרי הרואה! — ואשרי הפריח!

אנחנו הרואים, אנכי ואת. — אנחנו תחשים, אנכי ואת.

התשמי את תרעש, שולמית? —

מפסקת הרציון הפקיצה משנת

באלפי שופרות להצחנה יתקע —

ואשרי השומע!

הנחנו השומעים, אנכי ואת.

תרגום מאונגרי
אביגדור המאירי

Patai József: „Sulamit, látod a lángot?” c. verse
Hameiri héber fordításában. (Megjelent a jeruzsá-
lemi „Doar Hajom” című napilapban.)

Mirjam Schnabel-Höflich színművésznő, Hameiri verseinek előadója

Avigdor Hameiri verseiből:

A MESSIÁS ÁRNYÉKA.

Csitt, csönd, hallga, hunyjátok be szemetek,
Ime már jön. —
Isteni üdvözlét, üdvök esője,
Ime már jön.
Ime már jön, közeleg, előre,
A zengő kertből új szent dal ragyog. —
Csitt, csönd, hallga, megálljatok.

Nézd: dicsben tündököl a fák koronája:
Ime már jön.
Nézd: csillagok fonódnak koronába,
És dalt dörög száguldó felhő szárnya:
Ime már jön, ébredjete, ébredjete,
Ime már jön, jaj, ne késsetek,
Ime már jön,
Csecsemők csókolóznak, virágok zengenek,
Jaj, nézzétek: vegyülnek hegyek és tengerek,
Oh jaj nekem, hédad, jaj nekem,
Kicsoda barát itt? kicsoda testvérem?
Hédad, oh jaj, — ime már jön!

Ime már jön, már utban van, utban,
Ime már jön és én nem is tudtam,
Én nem is tudtam, én nem is hittem,
Tiszta fehér lelket elébe se vittem,

Jaj, mennyit bünöztem, hogy hozom rendbe?
Ime már jön fénylő fellegen lengve,
Jaj, hogyan állok majd vele szembe?
Hogy fogadom dallal, ébresztő szóval?
Néma a lantom, szavam se szólal,
Jaj nekem, jaj, ime már jön,
Ime már jön és én nem is vártam,
Nem, nem reméltem, csak epedtem, vágytam,
Nem tudom: elébe jaj, hogyan álljak,
Jaj, hogyan nézzem,
Jaj, hogyan ömlök elébe merészen?
Jaj, hogyan nézzem? Ő jön és reám néz,
Ő jön és kérdez — és mit szólok én?
Ő jön és szólít apám nevén,
S én dadogó szívű, tisztátlan ajkam,
Jaj nekem, jaj ha végig néz rajtam,
Ime már jön, ott lobban az árnya,
Jaj, örök lekésők, szemünk lezárva,
Ime már jön s mi ámulunk kérde:
Mit cselekedtünk s a napoknak vége . . .
Ime már jön, ime már jön,
Fogjátok le szemeim, fogjátok, jaj,
Se dal, se ének, se nesz, se suttogás. —
Jaj nekem, jaj, már jön, közeleg,
Ó, ő, ott, — itt,
A Messiás . . .

MIÉRT?

Jaj, mért van így,
Hogy reményünk, e sugár-jószág,
Mely izzó napként tűz, melenget,
Ha húst és bőrt ad rá valóság,
Betegen, búsan összeernyed?
Oh mért van így?

Jaj, mért az átok?
Hogy vérünk, ez a dölyfös tenger,
Mely égre tör, hogy a Napot oltsa,
Ha partot szagol kényelemmel,
Holt mocsár léssen, iszaptócsa?
Oh mért ez átok?

Jaj, mért van így,
Hogy törzsünk, csipkebokor törzse,
Miből termő áldásunk áradt,
Ha ideér ez áldott földre,
Mint őszi levél fonnyad, szárad?
Oh mért van így?

Patai József fordításai.

MIRJAM SCHNABEL-HÖFLICH írja:

„Nagy élmény volt számomra, amikor Hameiri költészetével megismerkedtem. És talán még sohasem gyakoroltam verssel olyan mély hatást a közönségre, mint amikor Hameiri „A Messiás árnyéka” című költeményét szavaltam. Magam is megdöbbentem a hatás mélységétől . . . A közönség teljesen átérezte a megváltásért való végtelen epekedést és a megvalósulástól való félelmes megdöbbenést . . .”

Ciona Tager telavivi festőművésznő

Joel Engel, a nemrég elhunyt nagy zeneszerző, Hameiri verseinek megzenesítője

M. Genessin, a palesztinai Nemzeti Színház alapítója és igazgatója

J. FELDMANN-PALADI

A fiatal festőgeneráció legerőteljesebb művésze. Igen fiatal korában került Palesztinába, ahol festőiskolát végzett, aztán külföldön, Párisban s Berlinben fejlődött. Eleinte a *kubista* irány híve volt, amelyben meglepő alaposságról, nagy lírai intuicióról és mélyreható tudásról tett tanúságot. Később a *dinamika* vett rajta erőt s így nagy erők hordozója lett, amely erők a legkülönbözőbb formákon keresztül egyformán mutatkoztak képein.

Egyik jellemző vonása Paladinak: a mély szatíra, amely sokszor szarkazmussá válik. Kegyetlen analizissal markol az emberi lélek ferdeségeibe s vannak képei, amelyekben a kritika a Dosztojevszki-iskola önmaró pesszimizmusát látja. Feldman azonban nem pesszimista. Erre vallanak Palesztina-képei, amelyekről inkább a mosolygó filozófus felsőbbbsége sugárzik. A művész-chaluc filozófiája ez, amely csak egyetlen egy törvény előtt áll tisztelettel: a dinamika építő-alkotó törvénye előtt, minden más — mellékes, unott, sőt néha nevetséges is.

Paladi alig harminc éves ma s képei újabb s újabb fejlődést jelentenek művészetének. (A. H.)

CIONA TAGER, a palesztinai ifjú festő-generáció egyik legtehetségesebb tagja. Előkelő spanyol-zsidó család leánya. Született Jeruzsálemben. Tanulmányait a „Becallel“, jeruzsálemi iparművészeti iskolában kezdte, majd Párisba került, ahol, miután elvégezte tanulmányait, részt vett egyrészről kollektív kiállításon. A „Modernek“ legutóbb Tel-Avivben, a munkásszervezet égisze alatt rendezett kiállításán a fiatal festőnő feltűnést keltett izmos karakterérzékével és sajátságos színmélységével.

KARINTHY FRIGYES LEVELEBŐL, HAMEIRI-HEZ:

„...Mostanában sokat olvastam kultúrhistóriát és tudom, mit jelent Jeruzsálem és a héber jövő. Komoly örömem nekem és büszkeség, ha hallgatnak rám odaát. És nagyon jól tudom, mit jelent, hogy éppen Hameirin keresztül, akinek tulajdon hangja is van olyan erős, mint bárkié azok közül, kiknek szócsövüül áldozza fel magát. Sokat tudnék mondani a zsidóságra vonatkozó hitemről és gondolataimról, sőt koncepciómról, ami mostanában nagyon kialakult bennem: ha állandó levelezésben maradnánk, talán ebben a formában fejteném ki, nem is érdektelen könyv lenne ezekből a levelekből.

Drága Avigdor, tartsd nagy szívedben és szeretetében, igyekszem, hogy ne legyek méltatlan rá.”

A HATÓR című héber hetilap írja:

„...És ha kérdezitek tőlem, Hameiri hazája hol van? A Kelet. Ő a Kelet fia. Lelkében, felfogásában és temperamentumával... A Kelet pecsételte őt meg az ő ezerszínű, forró és nyugtalan dallamával. A benne rejlő ellenmondások, vadságok és patétikus hiperbolája is a Keleté... Verseinek tartalma szerint Hameiri az őseredeti héber szellem fia. De nemcsak tartalmában, de nyelvén is. Ez a nyelv áradó, ponyvátlan s kicsit nehéz; nyelv, amely végigárad az összes eddigi héber stílusokon keresztül, a Bibliától kezdve mind a mai napig...”

BAR-DERORA, a JISUV című telavivi héber hetilapjában írja:

„...Avigdor Hameiri számára külön hely jelölendő ki a héber irodalomban. Az ő útja az egyén világa, de ez nem szűk, korlátolt. Az irodalom minden ágában sok szépet és jót adott, de igazi portréját csak úgy nyerhetjük, ha összes műveit együtt látjuk. Innen eredt a nagy szükség Hameiri műveinek megváltására a Vaad Haktav által...”

AVIGDOR HAMEIRI: A KÜSZÖBÖN

„S halálomban senki meg ne csókoljon,
nehogy kétszer haljak meg.”

(Nagyapám végrendeletéből.)

Egyike a legátkozottabb rém-éjszakai. Harminchat órája már, hogy verekszünk, szünet nélkül, étel-ital nélkül s egy percnyi álom nélkül. S a sötétség valósággal butító. Még a szokott sport-lövöldözések sem villognak felénk. Már teljesen örültek vagyunk: már csak fogakkal és körmökkel megyünk egymásnak. Harapások, a sárba tapossuk egymást, örjögünk, átkok, nyögések, artikulátlan bögések és a tér-

Feldmann-Paladi (Tel-Aviv): Szamarak

dig erő sárban pacskolunk, kapkodunk a levegőbe, rágjuk a saját magunk husát, erő nélkül, cél nélkül, agy és ideg nélkül, utolsó lehelettel.

Néha egymásnak esünk, egymást esszük az el-eltűnő oroszok helyett . . . a kezünk gépiesen hadonász a vaksötét éjben.

Az ájulásig . . .

Egyszerre parancs:

— Raszt.

S ott, ahol állunk — leheverünk.

Elvágódunk a sárba s egy-két perc múlva alszunk.

— Pali! — hívom a puceromat.

— Hiii! — hallom a választ a sötétben.

Négykézláb vonszolódik felém.

— Ide, ide fendrik úr! Ott bűdös a sár. Itt jobb. Tessék ide!

Megfogja a kezemet s magával ránt. Egy-két lépést hátrafelé s mutatja: — Itt tessék lefeküldni. Én pedig a fendrik úr mellett.

Elnyulok s mozdulatlanul fekszem. A sárban. De a fejem alatt — puha. Puha és elég kellemes. Söt: kissé meleg is.

Drága fiú az a Pali. A nyavalya tudja, mért szeret annyira. Nagyszerűen megágyazott.

Szemem lezáródik. Egy perc múlva aludni fogok . . .

A talaj azonban mintha megmozdulna alattam. Fel s alá. Mi az?

Semmi. Saját szívem verése ez. Az ember idegzete teljesen meg van örülve. Rémeket sejt mindenben.

Lábaim különös gyönyörrel nyujtóznak, kezeim valami benső élvezettel hanyatlanak, szívem lassítja verését, agyam édesen befátyolódik.

A Pali már horkol is.

Egyszerre halk nesz közeledik. Mozgások. Emberek. Mintha embereim ijedezve felugranának és menekülnek. Széjjelfutnak.

Ez micsoda?

Eh, legyen. Nem mozdulok én.

De a Pali hortyogása is megszűnt.

Ő is elmenekült?

Nem mozdulok. Nagyon édes a pihenés. Jöjjön akármi is.

Egyszerre erős rugás a fejembe. Lábrugás:

— Fel!

Aztán oroszul: fsztány!

A sötét kézzel fogható; nem nyitom ki szemem s mégis látom: egy orosz tiszt, egy kozák rugott belém. Irtó hosszú kozák. Egyik kezében lándzsája, a másikban — egy levágott emberfej,

a hajánál fogva tartja.

Nem ijedtem meg.

Mit csináljak? Feltápázkodom és megyek vele.

De hol a revolverem? Hisz belelőhetnék.

Se Pali, se fegyverem, semmim. S az egész cugom elkotródott.

Az istenit!

Megyek a kozák előtt az orosz állás felé.

Miért nem futottam én is velük? Elkéstem.

Mindig megszöktek, a kutyák. Itthagytak.

Megyek. A kozák utánam. S az oldalomon megjelenik még egy muszka. S a másik oldalomon is.

Fogság . . .

Egymásközt beszélgetnek. Egy szót se értek. Ha legalább oroszul beszélnének. Egynéhány orosz szót mégis csak megtanultam már. De ők nem oroszul beszélnek. Valami utálatos, furcsa nyelven.

Figyelek és hallom: ahá, kozákul beszélnek. Igen, igen: kozákul.

Hát van kozák nyelv is? Persze hogy van. S ők kozákul beszélnek. S ime: egy magas, terebélyes fa közeledik felénk. S a fa — világos.

Honnan a világosság? Magából a fából. Az ágak közül.

— Állj!

Megállok.

— A fához!

A fához állok.

— Megfordulni!

Megfordulok, háttal a fának.

Két kozák fogja a két kezemet, hátra csavarják, körülcsavarják a fának, kiáltani akarok, de ők megnyugtattak:

— Ne félj, pán, ne félj, nem fog fájni.

S tényleg nem fáj. Hátra csavart kezeim valósággal eltörtek s én nem érzek fájdalmat. Furcsa.

S a harmadik, aki belém rugott az elébb, odaáll elém, kiveszi revolverét s azt mondja:

— Most meghalsz, pán.

Tudtam, hogy meg fognak ölni s a bőrömön mégis végigfutott a forró hideg s szívem táncolni kezd.

Ő pedig felemeli a revolverét:

— Nyisd ki a szád! A szájadba akarok löni.

Szemem kifelé huzódik, szájam elgömbül s egész arcom eltorzul, mint akkor gyermekkoromban, mikor a falu bikája egyszer nekem jött és én a falhoz szorultan remegtem.

— Nyisd ki a szád!

Torkomból valami sirás bugyborékol. Visszafojtom.

— Ne, pán — hebegek — ne, ne.

S szégyellem a gyávaságot. De ő az arcomhoz közelíti a revolvert s röhög.

— Ne, pán, kérlek, pán, ne. Minek? Te tréfálsz. Ne. Minek? Én nem gyűlöllek. Én szeretlek. Én . . .

— Nyisd ki a szád.

Kinyitom.

Miért engedelmeskedem? Hisz úgyis mind-egy. Jobb meghalni hőiesen, tisztán, dacosan.

Ő nevet:

— Most meghalsz. Szádba. A torkodba lövök. Akarsz meghalni?

— Nem, pán. Élni akarok. Én . . .

— Hallgass! Az inyedbe lövök.

S inyembe dugja a vasat.

Két könnycsepp folyik arcomon. Testem remeg. Behunyt szemmel.

A hideg vas érinti a fogamat, a nyelvemet, az inyemet. Izzadok s várok.

Ő kihuzza a revolvert a számból és mosolyog.

— Nem, nem a szádba. A nyakadba.

Kinyitom a szememet s megnyugvással mosolygok. Persze, tréfál.

Ő pedig a nyakamhoz szorítja a fegyvert. Behunom a szemem és remegve várok.

— Nem — mondja ő — egyenesen bele a szivedbe.

Kinyitom a szemem.

Ő kigombolja a bluzomat, az ingemet s oda-szorítja a hideg revolvert a szívemhez:

— Ide, ide, nyavalyás szivedbe.

Szívem megáll. Torkomban fojtogatást érzek.

— Kérlek . . . pán . . . ne . . . Te jó ember vagy. Intelligens. Tiszt. Ne . . . Kérlek . . .

— Igen, én jó ember vagyok. Egyenest a szivednek. S szorítja a revolvert a szívemhez.

S ebben a percben látom, hogy ez tulajdon-

Feldmann-Paladi (Tel-Aviv): Jaffa tornya

Der Turm in Jaffa

képen nem is orosz tiszt, hanem . . . az öcsém. Igen, öcsém, aki a francia fronton van, a német hadseregnél.

— Pista! Te! — kiáltok fojtott örömmel. — Pista! Hát mondd nekik, ne bántsanak! . . . Micsoda tréfák! Hülyeség! Ne izélj! A kezem fáj! Eressz!

Ő pedig nyugodtan felel:

— Már egy hónapja, hogy halott vagyok s te még csak nem is busulsz, nem is síratsz. Egyetlen sóhajt nem küldtél utánam. Szép tőled. Anyánk szintén halott már. Már négy hónapja halott. S te mosolyogsz. Akarsz meghalni? Halj meg te is.

Hozzám hajol s megcsókol.

Nem, ez nem az öcsém.

Agyrém. Izzadok. Az agyam elborult. Ugy látszik, megőrültem. Ez egy orosz zshivány, aki

Történelmi értékű ez a csoportkép. 1921 tavaszán Szovjet-országban a zsidó írók és művészek kis csoportja engedélyt nyert, hogy elhagyhassák Oroszországot, ahol a szovjet részéről folytonos üldözéseknek voltak kitéve és elulazhassanak Palesztinába. A képen a felső sorban állók a héber irodalom barátai, a középső sorban balról jobbra: 1. Prof. Dünaburg író, a jeruzsálemi tanítóképző igazgatója; 2. A. Drujanov író; 3. S. Csernichovszki, a költő; 4. P. Minkovszki, zeneszerző; 5. Ch. N. Bialik, a költő; 6. I. Ch. Ravnicski, író, a „Dvir” kiadóvállalat szerkesztője; 7. M. Kleinmann, a „Haolam” című héber hetilap szerkesztője. Az alsó sorban szintén balról jobbra: 1. A. Scin-jaticzki, az „Omanut” kiadóvállalat szerkesztője; 2. A. Litay, a „Haarec” héber napilap szerkesztője; 3. A. Hameiri, a költő és 4. F. Vojstlovsky, a kritikus.

mulat rajtam. Iszonyú. Meg kell halnom. Szegény anyám és öcsém.

Ő leveszi a revolvert a szivemről s odairányítja a hasamhoz.

— Így, haslövést kapsz. Ismered a haslövést, pán? Ez iszonyú fájdalmat okoz. Az étel kiömlik a beledből.

Tudom. Messziről hallok éppen egy haslövéses utolsó rémes hörgését. Micsoda förtelmes hangok.

A belem csavarodni kezd. Sirok, hangtalanul:

— Kérlek, könyörgöm, pán, a te jósaágos szived . . . ígérem neked . . . te jó vagy . . . bátyám . . . öcsém . . . Pista . . .

— Igen, jó ember. Add a halántékd. Fordulj félre. Lövés a halántékodba. Jó?

Félrefordítom a fejem.

Mi ez? Nem oroszok fogják a kezemet, hanem egy nő. Igen: ő, ő, Margit. Az én egyetlen, drága, forró szerelmem. Mancsi . . .

— Mancsi, pici madaram . . . Te . . . édes, szomorú árvám . . . örök menyasszonyom . . . boldogságom . . . meg akarsz ölni . . .

Nem hallgat rám. Az istenért, mi ez?!

— Mancsi?! Nem te vagy?! Verdesi Mancsi!

Ő elereszti a kezemet s a földre vágódik. A sárba.

Oda akarok nyulni és felemelni, de nem bírok mozdulni. Kezem oda van kötve, körülcsavarva a fán.

De hirtelen megtisztult az agyam: á . . . a nyavalya törje, hála Isten . . . álom. Hála Isten. Vérem zugni kezd bennem, mint egy friss, áldott érforrás. Persze, hogy álom. Én ostoba. Ilyen ostoba álom. Hogy jön ide Margit? A harctérre?

Igen: én mindezt álomban látom. Érdekes: álmodom s tudom, hogy álmodom. Előfordul ilyesmi. Tudom. Én látom őt a földön feküdni, sápadt, sárgás, a sárban, halott . . . Ez álom. Jól van.

Azonban a hideg vas nyomja a halántékomat.

Nem. Nem álom mégsem. Ő meg akar ölni. Várok. Még egy perc . . . robbanás . . . a golyó belémhasít . . . meghalok.

— Könyörgöm, pán, nagyon kérem: öljön meg egyszerre. Lőjje ki. Meg akarok halni. Ne kínozzon.

Ő leveszi a revolvert s mondja:

— Nem. Nem lövéssel öllek meg. Nem golyóval, hanem lándzsával. Beléd szurom. Ugy, ahogy te megölted az Arturt. A torkodba szurom a vasat!

Hátrafordul az egyik emberéhez, aki mögötte áll s azt mondja:

— Add ide a lándzsádat.

Az odaadja neki rozsdás lándzsáját. Ő odairányítja a torkomhoz. Kezdi a szájamba dugni. Lassan. Még nem érzek fájdalmat. De vérem már forralódik, már bizsereg. Szívem ájuldozik, inyemben érzem a vasat, agyam homályosodik. behunyom a szemem . . .

— Jaj! . . .

Ő kihuzza a lándzsát, rámmereszti a szemét, belém szurja két vörös pupilláját s hörögve, iszonyú haraggal mondja:

— Te disznó, te dugtad bele az én apámat a piszokba! Az én hős apámat! . . .

Kinyitom a szemem, nem a tiszt kiabál rám, hanem egy fiatal, tizenhárom éves fiú. Egy sápadt fiú. Az kiabál és hangja sirássá torzul:

— Az én drága, kegyelmes apámat! A pizsokba. Ott a — én tudom hol — ott a faluban. Lázárevkában, a Velicky-palota udvarában!

— . . .
— Kuss! Szitává szurlak!

S kezd hadonászni a kardjával felém, arcomba, szemembe, hasamra, torkomra, gyorsan, villogva, én visszafojtom a lélekzetemet, megfulladok, oda vagyok kötve a fához, ő pedig hadonász, a kard éle belém karcol . . . fulladok... Pán. — Testvér. — Apám. — Könyörgöm. — Ne. — Margit. — Pista. — Szerelmem. — Ne kinozz. — Ölj meg — oh — jaj — ne. — Ő belém szurja a kardot, a számba, a torkomba, mélyen, a fejembe — jaj — fáj — szívem eláll — —

Egy kellemes, meleg, rettenetes erjedés forr végig rajtam; talpamtól az agyamig. Nem lélekzem. Halál. Egész testemben mégégszer, utolsó iszonyat bizsereg végig. Vége. Mindennek vége . . .

Ő kihuzza belőlem a kardot és mondja:

— Vége. Megdőglött. Dög. Menjünk. Hagyjuk. Rohadjon el itt.

És elnyulok a fa mellett, halottan. Jó.

— No és?

Egy egészen könnyű fájdalomfélét érzek ugyan a torkomban, de nem többet. Vége. Megszabadultam végre mindentől. Fájdalomtól, félelemtől, szenvedéstől, sártól, parancstól, háborútól, éjszakáktól, éhségtől . . . és . . . a haláltól . . . Á . . .

No és? Ez az egész?! Nem több?! És most?

Nagyot lélekzem. Egy mély, könnyebbülő, megnyugtató, áldott és boldog sóhajítás:

— Á . . . á . . . á . . .

Egy végtelen, benső, fényes boldogság árad végig rajtam . . .

— Vége. Szabad. Felszabadultam. Mindentől. Örökre. Mindenfelé.

Margit fölkel a földről és hozzám lép.

Lezárja üveges szememet és megcsókol.

Furcsa. Valahogy úgy érzem, mintha nem is engem csókolna. De valahogy... mégis. Engem.

Föl akarok kelni s beléje árasztani a boldogságomat, amelynek nincs határa. De . . . meggondolom a dolgot: ne. Talán csak álom az egész. Ne. Hadd legyen tovább is így. Oly édes ez az állapot. Ő pedig leveti rólam a ruhát. Aztán . . . a piszkos, véres és sebzett bőrömet. Aztán fáradt husomat és fájdalomtól sajgó csontjaimat. És közben megszólal:

— Drága kis butám. Te kis bolondom. Megijedtél? Azt hitted, hogy rettenetes. Én is megijedtem eleinte. Most szabad vagy édes kis bolondom. Szabad.

Megcirogat s mutatja:

— Nézd: ők még itt állnak. Látod? De már ne félj tőlük fiacskám. Semmit nem tehetnek már neked. Gyere fel. Velem együtt.

S emelkedni kezd. Én pedig átölelem őt és vele emelkedem. Fel a fára.

Oly könnyű vagyok, mint a pehely. Ruha nélkül, csont és bőr nélkül, fájó szív nélkül, minden nélkül, felfelé, felfelé.

A tiszt és emberei megérik, utánam kapkodnak.

— Él! Él! — kiáltják. — Él a bitang!

Felém irányítják a puskáikat, lövésre készen. Felém? Hogyan? Igen, felém. A testem felé. Visszafojtom a lélekzetem. Jaj. Iszonyú félelem vesz rajtam erőt: ha *most* megölnék . . . vége lesz igazán mindennek.

— „Margit!” — fulladok — „Margit, Margit” — kapaszkodom beléje.

Egyszerre csak: lö-villám . . . csönd.

A lövés hangtalan volt. És nem érintett.

Keresztül ment rajtam a sok golyó és én nem is érzem. Megborzongok teljes valómban, mintegy könnyű, ködös, sejtéses borzongás árad végig rajtam és én szárnyat bontok s repülök. Repülök, emelkedem, gyorsan. Egy pillanatra még összeszedem teljes értelmemet: mi történik velem? Aztán, mint a gyerek anyja ölében egy nagy iszonyat után, széles, hangos és boldog kacaj tör ki belőlem.

— Ha . . . ha . . . ha! . . .

Mily nevetséges! Hát ez az a halál? Ez az egész? Mily nevetséges s mi jó, mily jó. Ha . . . Ha! . . . Hát miért nem tudják ezt ott lent?...

Felébredek.

Kinyitom a szemem . . . világos, nedves és utálatos reggel.

Meg akarok fordulni másik oldalamra s tovább aludni, de hallom:

— Fendrik úrnak alássan jelentem: parancs.

Kinyitom a szemem. A Pali és még egy baka. Parancsot hozott.

Olvasom:

„Az éjjel eltűnt rejtelmes módon őexcellenciája Parancsnok úr Artur Guthager pucérével együtt. Kitudódott, hogy a maga pucérje gyilkolta meg őt kegyetlen módon, csupán gyűlöletből. Parancsolom: azonnal megtalálni őexcellenciája testét s aki kézrekeríti a gyilkost, magas kitüntetést kap. A gyilkos neve: infanterista Bendári András. Ismertető jele: homlokán sebhely. *Főparancsnokság.*”

Alig fejeztem be, jelenti a pucérom:

— Fendrik úr kérem, én tudom hol van a Parancsnok úr teste. Én elhozom. Tëssék velem adni két bakát. Elhozzuk.

Agyam lázasan fáradt volt, nem kérdeztem, adtam melléje két embert s azt mondtam:

— Menj s a parancsot add át az őrmester úrnak.

S újra aludni akartam. Helyezkedni kezdek s ekkor veszem észre, hogy tulajdonképpen egy hullán fekszem. Mi a fene? Jól megágyazott a Pali a sötétben. Felugrom.

— A nyavalya!

Megnézem. Zsebéből valami papiros kándikál ki. Jó lesz megnézni, ki a szerencsétlen. Kihuzom. Levél:

„Drága Andrim! Ez az utolsó levelem lesz. Meg kell halnom. Fáradt vagyok és szerencsétlen. Árva lettem. Az utolsó napokba által mentem lakni a te drága, jó anyádhoz, ez vót az én utolsó menedékem. Bódog vótam nálla. De ő is meghótt. És temetése napján gyűtt a hír a némettől, hogy drága Pista öcséd is elesett valahol. Az éjjel pedig Tégedet is láttalak álmomban meghóttan. Minek nekem az élet? Isten veled édes Andrim. És ha mégis életbe maradnál — gyér el a siromra. A Te szerencsétlen mátkád Verdesi Margit.”

Megdörzsölöm a szemem: mi ez? Pista . . . Margit . . . Verdesi . . . Andris . . . András. Honnan ismerem ezeket a neveket? Sohse hallottam. S mégis . . .

Megnézem a levél címzését: „Infanterista Bendári András úrnak, a generális Guthager úr dinerjének. stb.”

Nagynehezen összeszedem a fejemet: Á . . . ez az én tábori ágyam . . . Bendári András. A pucer . . . gyilkos . . . Tehát ez az, akit a parancs keres. Margit, Verdesi Margit . . . a szeretője . . . Igen. Persze. Margit. Aki hirül írja neki, hogy öccse, Pista elesett a németeknél. S én mindezt tudom valahogyan . . . Mi ez?

S miközben én gondolkozom és csodálkozom, jön a pucerom és hármásban hozzák a generális testét. A hulla rettenetes állapotban volt.

— Hol találtad?

— Nem messze innen. Itt Lazarevka faluban instálom alássan. Az ízében . . . az izéből huztuk ki. Bedugták ott a Velicky-palota udvarán, az ízében . . .

Hameiri mint „Zugsführer”
a háboru első évében

Utána mondom magamban: „Lazarevka . . . Velicky-palota . . . az ízében . . . Ejnye.

A pucerom pedig folytatja anélkül, hogy kérdeznék, mosolyogva:

— A fendrik úrtól tudtam meg.

— Tőlem-e? Hogy-hogy tőlem?

— Hát úgy, hogy fendrik úr mélyen aludt s álmában fel tetszett kiáltani, én felébredtem, fendrik úr pedig beszél az álmában.

— Áhá. Ez az. Végigvillant bennem az egész. Az álmom. Ugy. Megnézem mégegyszer a halott bakát s észreveszem: a homlokán hosszú sebhely. Megtapogatom a mellét: majdnem meleg még. Rettenetes. *Ez az ember alattam hal-doklott s meghalt.* Rajtam keresztül szállt ki a lelke. Szája véresen sebzett, száján keresztül szurták meg az oroszok.

A pucerom megszólal:

— Hej fendrik úr, ha a gyilkost is megálmodta volna!

— A gyilkost, fiam? itt van ni! Ez az!

Holder József:

Levél Avigdor Hameiri-Feuersteinhez

*Fogd meg kezemet, ó Testvér, drága, jó barát,
És vezess a messzi-messziségen át.*

*Tudom, nem kőpalotába vezet majd az út,
Csak árva, szegény lelkemnek nyiss kaput.*

*Szerény zsidó lélek, örül annak, amit kap,
Egyetlen vágya: egy kis Nap, egy kis Nap.*

*Te a Nap szívében ülsz és szivedben a Nap
És szent templomában pap vagy te, nagy pap.*

*Szived világosságot dalol s miként a tűz
Ég szavad s minden kufár-lelket elűz.*

*Bajtárs szivünk feléd zengi köszöntő dalát,
Üdvözölni téged, ó bátor barát!*

*És idézni nagy nevét Madáchunknak, ki mert,
S nagy harcát Adynknak, ki mégis végre nyert...*

*És büszkén és könnyörögve borulni reád:
Oh, vezess a messzi-messziségen át . . .*

Budapest, 1927 augusztus.

A HADOAR amerikai héber hetilap írja:

„...A legjellemzőbb és legvonzóbb jelenség Hameiriben a zsidósága, melyből valami ősiesség arad. Izgató jelenség: egy modernista dekadens, aki új utakon jár, új eszközökkel operál — és végeredményben az ősi multban gyökerezik. Itt a mult és jövő olvad össze... A bibliából szívja életét és az ő mes-terei Jezsajás, Ezekiél és társaik. Ezeknek árnyai nem hagyják őt nyugodni, úgy megy utánuk, mint a vőle-gény menyasszonya után...”

AZ ÁRVA KÖLTŐ

Irlta: L. Ribalov, a HADOAR c. héber hetilap szerk., New-York.

Hameiri egyike a keveseknek irodalmunkban, aki még nem talált magához méltó értékelést. Mint-ha kissé félreállították volna: sokaknak idegen, egyeseknek furcsa. „Torzultarcú árva gyerek kopog, remeg a kapuban.” És Hameiri az árva. Minthogy elveszítette anyját és nincs többé anyai öl, az egész világot öleli át szerelmével. Anyja helyett anyja a Sechina (a lány, jószívű géniusz asszony képében), nála egybeolvad az öröm a szomorúsággal, a sírás az ujjongással. Az ő öröme sírás, az ő sirása ujjongás!

Jól érzi magát árvaságában. Sohse keres békét és nyugalmat. Minek ez? Amire neki szüksége van: ez a nyugtalanság, a baj. Az egész világgal perben áll. A barátaival is. Még gyerek volt majdnem és már elrontotta viszonyát a maga és Isten világa között. Még alig ismerte a konfliktust, ami az ember életét kíséri, de már megérezte az ezer veszedelmet, mely lépten-nyomon leskelődik rá. És kiásta, mint a kincseket, a veszedelmeket.

Mint egy elkényeztetett gyerek, mint egy irgalommal körülvevő árva, mint egy részeg ifjú — első öntudatától kezdve szerteszórja erejét hét tengeren át. Micsoda hét? Dehogy, hetvenszer hét! Innen a szimbolikus hiperbola. Minden többes számban, minden telt marékka, ezrével és tizezrével.

„Ott messze az ős pusztában,
Rám végtelen erők várnak . . .”
„És ott, lelkem mélységén nekem ezer világom van,
Világok, ősrejtélyek, könnyűek és csudálatosak.
És ott, szívem sejtjeiben nekem millió magom van,
Az ősmagvak bősége . . .”

És a hangok, a színek és látomások ezen nagy bőségétől van az érzések termékenysége és a lelkek ezerfélesége. Nem egyetlen lélekről beszél ő, benne sok lélek lakozik és mikor Európa szűk malomvölgyéből szökni akar, ezt kiáltja:

„Menekülök a halál karjaiból,
Ott a lelkeim várnak rám . . .”

És egy ember, akinek ennyi lelke van, annak szíve mindig nyitva áll Isten egész világa számára szeretetre, szerelemre, gyűlöletre, utálatra, reményre és kétségbeesésre, jóra, rosszra.

„Mert a minden lelke az én lelkem,
S minden élő lelke,
És minden szellem bölcsője
Az én agyamban ring.”

Hameiri (Clona Tager olajfestménye után)

Minden jót és rosszat, amivel Isten megáldott vagy megvert, neki adtuk, beléje fektettük és ő viszi ezt a nagy terheltséget . . . Ő a szenvedő, aki a vállán cipeli az összes ellentéteket és ellenmondásainkat. Ez az örület a mi örületünk. Mindnyájan furcsa teremtmények vagyunk, alávetve felsőbb erőnek. Akarunk és nem tudjuk mit? Kérdezzük és félünk a választól. Élünk ma és a tegnapiért sirunk. Futunk és nincs eilenségünk. Szerelmesek vagyunk és nincs szerelmünk . . . És milyen különös íze van ennek az összevisszaságnak. Valami rendkívüli édes-séget érez a költő ezekben az ellentétes határelmosódásokban. Szereti megfogni a világ köteleinek két végét és játszodozni vele ájulásig, halálig. Ő az örök vonal, mely ki van feszítve két határ — a van és a nincs — között és az összes világokon át keresztülzúg. Egyetlen strófájában benne van az emberi világlátásnak és filozófiának egész varázsköre. Mint az óra ingája, úgy adja egymás után a tik-tak jeleket és szavakat és ránk ihleti a létben rejlő nemlét megérzését. Kevés sorral, egyszerű, majdnem laza szavakkal ad nekünk oly képet, amit nehéz elérni a leggazdagabb színskálával is . . .

Nemzeti verseiben szerelmi elemek vannak, viszont szerelmi verseiben van valami, ami abszolút zsidó: Egy földtől elszakadt népnek kétezer éves, a föld termékenységéhez vonzó buja, termékenyítő vágya. Ehhez a szerelemhez a nemzet felébredése van kötve, a virágzásra való ébredés a nemzetben, egyuttal virágzásra való ébredés a nemzet fiában. Renaissance himnusaiban a vér himnusza zeng . . .

Hameiri mindig felébresztette bennem az erős vágyat, hogy megismerjem őt . . . Az ő modernizmusában érződik az ősiség ize, viszont a messze mult álmaiban megvannak mind a modern ember tulajdonságai. Egy csapongó szomorúság, majdnem síró ujjongás keveréke ez. Innen vannak az ő imái:

„Hogyha szeretsz Istenem,
Ne könnyörülj rajtam,
Ereszd rám a halált
S dermessz meg e boldogságban.”

S más helyen meg így imádkozik:

„Bocsásd meg nekem bűnömet,
Mit testvéreim nem bocsátanak meg:
Bocsásd meg nekem, hogy boldog vagyok.”

És nem tudja a mi jó és imádkozó testvérünk, hogy testvérei is megbocsátják ezt neki és meg is áldják az ő boldogságában Istenünk és őseink nevében is.

DR. BARSZ DEZSŐ: AVIGDOR HAMEIRI A POÉTA.

„... Ama Ezekiel próféta óta ilyen erős, ilyen pörölycsapásos, ilyen prófétai magaslatoig emelkedő poétánk nem sok akadt még. Az ő soraiból nemcsak andalgó lira, nemcsak elégikus bánkódás és elmerengés, hanem korbácsoló, új életre, tetterre hívó óda harsog felénk. A magunk kereséséért, magunkra eszmélésünkért, igazi ó-zsidó etikai alapokon, ősi zsidó tradíciókon gránitózott új-zsidó életre éledésünkért és élésünkért dobog minden szívlüktetése. A közönségnek valóságos csemegéje egy-egy Hameiri vers, vagy elbeszélés megjelenése. Különösen a chalucok, ezek a kiművelt és megértő ifjú munkások lelkesednek érte. Viszont az is igaz, hogy ezt a hangot, ezt az erős megérzést sokan nem bírják hallani, sokan nem bírják szívlelni, sokan meg sem tudják érteni...”

JUDA KARENI (Tel-Aviv) Hameiriről írt cikkéből:

„... Ugy zúg, zakatol, mint a vasuti mozdony a sineken végig. Magába szívja a környező levegőt és tűzszikrákat köpdös mindenfelé. A kuttan mindig fűtve áll és mindig kész a messzi száguldásra. Túl a rejtelmes világokon, túl minden akadályokon keresztül. Száguldás közben néha beleütközik az állomások kemény falába. Az állomás szétporlad előtte és Hameiri rohan, száguld tovább.

A HAAREC, telavivi héber napilap bírálatából. (A. Zeév tollából.)

„... A zsidó szempontból meddő Magyarországból jött, a szélső orthodoxia és asszimiláció hazájából; ott pattant ki ez a vad növény és onnan hozta el nekünk az őshébernek egyikének vad poézisét . . . Mert héber Hameiri, talán egyedül a héber költőink közül. Nem ijed meg attól, amit úgy hívnak, hogy: tendencia, amelyre való hivatkozással lekicsinylenek minden alkotást, aminek köze van az élethez; más nemzetek nagy poétái szintén nem ijedtek meg ettől. Minden alkalommal kidomborodik nála, még szerelmi verseiben is, a zsidó és az egész világot, annak eseményeit, az ősi zsidó prizmán keresztül nézi . . . Ez az új-zsidó poézise, a bátorságé és a lázadásé...”

AVIGDOR HAMEIRI: ODESSZA

Egy kötetre való színes, kinzóan fájdalmas, eleven képben örökíti meg az író az 1920. évi odesszai élményeit. A rémuralom borzalmas napjainak, pogromoknak, éhségnek, az emberi lélek eldurvulásának tükre ez a könyv, melyből két kis pillanatfelvételt ragadunk ki.

I. Gyerekek.

Az utcán végig vércseppek hosszú gyöngysora. Temetőbe vitték az agyonlöttekét és az autókról lecsurgott a vér végig az utcán. Két gyerek megáll és vizsgál egy megfagyott vérfoltot.

— Vér — mondja az egyik.

— Vér — válaszol a másik.

— Embervér — mondja az első nagy szakértelemmel.

— Nem igaz. Tehénvér — mondja a másik.

— Te marha vagy, te nem érted.

— De igenis én értem.

— Nem igaz. Az én apám mészáros. Ez nem tehénvér. Ez embervér.

— Az én apám, ha akarod tudni, sakter. Ez pedig madárvér, vagy galambvér. Vagy tyúkvér.

— Nem is igaz, a te apád nem sakter. Embervér.

— Te is hazudsz. A te apád se mészáros. Tehénvér.

— Hát tudod mit — mondja az első — ha éppen tudni akarod, én tudom milyen vér ez . . . mert ez embervér . . . mert ez a . . . mert ez a bácsim vére . . . a bácsim, az anyám fivére Jak Iszajevits, az anyám fivére, akit tegnap agyonlöttek. Falhoz állították és agyonlöttek. Azért is. Aztán elvitték az autón a temetőbe. Ez az ő vére, ha meg is pukkadsz.

A másik gyerek vörösre fujja magát. Zavarba jön. Kicsit gondolkodik, hebeg valamit, aztán elhatározással:

— Hát . . . hát . . . én is . . . azért is . . .

— Mit . . . mit . . . mit azért is? Mit akarsz most hazudni?

A másik majd szétrobban a bosszúságtól. Hirtelen félrenéz és észrevesz egy másik vérfoltot. A szeme felcsillog. Odaszalad a vérhez és büszkén kiáltja:

— Ez pedig a mamám vére!

— Tudtam, hogy hazudni fogsz. Hiszen nincs is anyád. Már régen meghalt. Magad mondtad, hogy meghalt. Ott a faluban. Pogromban. És ez nem is embervér. És neked nincs is anyád.

— Hát jó, nincs anyám, de ha volna — próbál a másik kibujni a zavarból — ha volna anyám, akkor agyonlöttek volna úgy, mint a bácsidat. Azért is!

Az első felkacag:

— Ha-ha-ha! Agyonlőtték volna? A nőket nem is lövik agyon, csak a férfiakat. S a bácsimat agyonlőtték. Tegnap lőtték agyon. S ez az ő vére.

— Na hát ha úgy van — összeszedi a másik utolsó erejét — akkor igenis tudd meg, hogy holnap az apámat is letartóztatják és agyonlövik úgy, mint a te bácsidat és akkor szintén itt lesz a vére. Azért is. Pukkadj meg!

— Ha-zug-ság!! A te apád nem spekuláns, az én bácsim pedig spekuláns volt. Bácsimat mindenki ismerte. A legnagyobb spekuláns volt a városban. Az ám! Ez pedig embervér. A bácsim vére. Most pedig megpukkadhatsz!

A másik érzi, hogy teljesen le van győzve. Pillanatig gondolkodik, aztán mint kis mérges kigyó, kiegyenesedik és ezt mondja:

— Én pedig elmegyek a csekába és igenis megmondom, hogy az apám is egy spekuláns. Azért is.

És már megy is.

II. Boldogság.

A téren három gyerek foglalatoskodik. Valamit kutatnak. Szemétdomb, abban kotorásznak. Rongyosak, félmeztelenek, soványok, sápadtak. Kutatnak, keresnek és találnak valamit. A kotorászás versengéssé fajul. Az egyik elkapja a másik elől. Közben hozzájuk csatlakozik egy kutya is. Az is kotor. Nem zavarja őket, együtt turkálnak.

És találnak. Néha bekapják azonnal, amit találnak, néha tarisznyájukba rejtik. Isten tudja mi mindent lelnek ott: krumplihéj és másféle ételhulladék, cigarettavégek, fűtésre való papirdarabok, falevelek és megint krumplihéj. Azt azonnal megeszik.

Egyszer csak jön egy nagy kutya. Dühösen nekik esik, morogva és ugatva elkergeti őket a kis kutyával együtt. A gyerekek megijednek és hátra huzodnak. Távolabb megállnak és irigykedve nézik a kutyát. A kutya pedig kotor, kapar. A gyerekek pedig csak nézik, nézik.

— Gyerünk innen — szól az egyik gyerek majdnem könnyes szemmel. — Gyerünk. Ez a Jása kutyája, én ismerem. Gyerünk, úgysem enged minket többé oda, míg az egészet ki nem kaparta.

Messziről pedig feltűnik kis apró, köpcös kölyök, tarisznya a kezében. Nekilát a szemétnak és tarisznyájába gyűjti, amit a kutya kikapart.

Ez a boldog Jása.

— Jása, Jása — próbál az egyik gyerek könnyörögni.

Jása oda se hederít. Helyette kutyája morog egyet. És miután azt látja, hogy a gyerekek nem távoznak, nekik ugrik és elkergeti őket.

Jása pedig tovább gyűjti a szemétből a drága javakat. A boldog.

HAMEIRI NYELVE ÉS FILOLÓGIAI HATÁSAI

Irta: Avrahám Hannaszi, Tel-Aviv.

vigdor Hameiri erőteljes egyénisége, eredetisége új utakat tör a héber filológia terén is. Elvezet minket a sok-sok évezred előtti messzi multba, mikor még barlangoknak primitív lakói voltak az őshéber, mikor még csak hangutánzó kitörésekből terelődött össze az a nyelv, mely hosszú fejlődésen át a formailag is örökbecsű Biblia nyelvéné lett. Milyen hosszú utat tehetett meg az a nyelv, mely már 3000 évvel ezelőtt a Könyvek Könyvében nyert alakot, melyet utánózni a ma legmodernebb íróinak is oly nemes és természetes törekvése.

Számtalan meglepő felfedezésre vezettek Hameiri filológiai kutatásai. Külön kötetet adnak ezirányú tanulmányai, amelyekből kiragadunk néhány példát.

1. A fejlődéstörténet tudományos kutatói számára súlyos probléma annak megállapítása, hogy tulajdonképpen mikor is lépett fel először az ember az élet szinpadára. Taylor szerint az állatból ott válik ki az ember, mikor cselekvéseihez külső eszközt is igénybe vesz (pl. éles követ a fadöntéshez). Sokan vitatták e felfogás helyességét, talán joggal. Mennyivel meggyőzőbb az a defenició, amelyre a héber nyelv tanít minket. „Homo”, az ember ott kezdődik, ott válik ki az állatból, mikor már tüzet csíhol. A tűz sistergését utánozza a héber **אש** (és) = tűz szó és ugyanezt a megjelölést kapja a tüzet lánggra szító, az *ember*, akit a héber úgy hív: (is) **איש**

2. A héber **גור** (gúr) szónak hármas értelme van: a) oroszlán, b) félni, c) lakni. Mi az összefüggés a látszólag távoli fogalmak között? A kisázsiai ember legrettegettebb félelme az oroszlán volt. Barlanglakásuk menedékhely volt a veszély, a félelem idején. Mikor közelgett a veszély, mikor hallják az oroszlán félelmetes ordítását: g-u-u-r-r-r, ösztönösen is ezt kiáltják társaik felé: Gur — oroszlán — félj — lakjál (rejtekhelyeden.)

3. Az őshéber még nem ismerte a háború romantikáját. Őszintén megvallotta, minden harc a kenyérért van és ezért jelenti a héber **לחם** (lechem) szó mindkettőt: kenyeret és háborút.

4. Már a fejlődés magasabb fokán áll az ember, mikor a szántással kezd foglalkozni, de nyelve még szegényes: ugyanazon szóval sok fogalmat kell jelölnie, fogalmakat, melyek ma már egymástól messzi távol állnak. Egyszerű hangutánzó szó a héber **חפש** mellyel a szántást fejezték ki. A szántóvető *hallgatag, gondolkodik, mesterkedik* és lassan-lassan a **חפש** mindezen fogalmak megjelölésére is felhasználást nyert. Ki gondolna ma már arra, hogy a kapitalizmus

Avigdor Hameiri hallgatói a telavivi Bet-Haam-ban (Népháza) szabadtéri színpad előtt. (Karban felv.)

büszke, komplikált alkotása, a **בית חרשת** (bét charoset = gyár) filológiai szempontból a primitív szántásból **חרש** származtatja le magát. Könnyű megérteni, mint viszik át a hallgatás fogalmát az örök nem hallás, a siketség megjelölésére (**חרש** = siket.) A hallgatás körét idővel kibővítik és a halkán való beszédet, a suttogást, az erdő csendes zugását is ezzel a szóval jelölik, sőt átveszik az erdő egyik elnevezésére: **חרש** (chóres = erdő.)

5. A héber ember jókivánságában ez a két szó szerepel: **תקוה** (tikvah = remény) és **הצללה** (hacalah = menekvés). Adjon Isten neked reménységet és menekvést, így köszöntötte egyik a másikat. Mit jelentsen ez üdvözlési forma? Az első szó gyöke **קוה** (kava = víz) forrás (vízgyűlhely = **מקוה**) kétségtelenül hangutánzó szó. Mintha a víz bugyogásának (vagy talán a béka karacsolásának?) lenne a visszhangja: kva... kva. (V. ö. a latin aqua = víz szóval.) A másik szó gyöke **צל** (cél = árnyék.) Mi a forró égővi pusztai vándornép legfőbb reménysége? A víz. És mi a legfőbb menekvése? Az árnyék. Víz és árnyék, azaz együttesen az oázis a legfőbb jó, ami a pusztai embernek, legyen az békés vándor, vagy üldözött harcos, osztályrészeül juthat.

Ime néhány kiragadott példa Hameiri filológiai kutatásaiból. Nemcsak az eredetiség meglepő, de a leglaikusabb is érzi, hogy ennyire egyszerű, ennyire természetes, ennyire magától értetődő csak az igazság lehet.

*

Hameiri nyelvművészi képességeiről igen sok szó esik. Pompás gazdagságú a színskálája, mellyel a legfinomabb nüanszokat épűgy kifejezni tudja, amint sikerült átültetnie a magyar bakaörmester virágos kaszárnystilusát, cifra káromkodását is — héberre.

A héber szókincset különösen nagy mértékben növelte azzal, hogy számos héber igének eddig használatban nem volt alakjait bevitte az élő nyelvbe és így keletkeztek ilyen új szavak: **מבדין** = lábujjhegyen jár, **מרצין** = megkomolyodik, **מודדר** = sugárzik, **מודמר** = dudol, **מצתהן** = bűzlik. A héber nyelv szellemétől sohasem tér el, mikor új szavakat alkot, pl. nőiesség = **נשייות**. Sokszor szinte ösztönösen megérzi a helyes kifejezést. Mikor például először használta az **אורורה**

(átokhalmazás) kifejezést, nem kisebb ember, mint Bialik kifogásolta. És valóságos meglepetésként hatott, mikor kiderült, hogy a kifogásolt „új” szó ősrégi: a Midrasban is előfordul.

Nincs itt hely arra, hogy Hameiri nyelvújító tevékenységével részletesebben foglalkozunk, de tény az, hogy felszólítást nyert az író, hogy most rövid egymásutánban tervbevett, 20 kötetnyi kézíratai megjelenése után egy külön kötet tartalmazza az írásaiban használt új szavakat, szóképeit és mondatkapcsolásait.

AVI SHIAUL tanulmányából a jeruzsálemi DOAR HAJOM-ban:

„A rosszakaratú vagy közömbös kritika „temperamentum”-nak nevezte azt, ami őserő benne, „különcködés”-nek azt, ami legeggyénibb eredetisége. De aki objektív távlatból szemléli a palesztinai irodalmat, el kell hogy ismerje: Avigdor Hameiri a legerősebb és legeggyénibb tehetség ma a héber modernnek között.”

— Minden szépség: tragédia. Nem tudom, mi a szépség önmagában véve, de ha az én lelkemen keresztül megy: tragikus. Más szépség pedig nincs, csak az, ami az én lelkemen megy keresztül.

— Már illik tudni, hogy nem az a művész, aki az emberi fejlődés legmagasabb fokáig visz bennünket, hanem az, aki ennél feljebb szárnyal.

— Jaj annak a művésznek, aki az Istenhez beszél és ugyanakkor saját magát az Istenen kívül érzi.

— Jaj annak a művésznek, aki összetéveszti az örökkévalóságot az állandósággal.

— Instinktus: — igazság, melyre még nincsen bizonyítékunk.

Avigdor Hameiri aforizmáiból.

NYILT LEVÉL ACHAD HAAMHOZ

Ennek a levélnek a következő előzményei voltak: Az úgynevezett „arab delegáció” felbérelt suhancai egy időben kezdtek rendszeresen orvul lövöldözni rejtekhelyeikből a dolgozó chalucokra. Hiába fordultak a kormányhoz: a merénylőknek mindig „nyoma veszett”. Erre a „Chalucvédő (illegális) egyesület” elhatározta, hogy „arab metódussal” véget vet az orvgyilkosságoknak: vérbosszút rendez. Ez hatott is — és az orvltámadások megszűntek, miután az arabok megtalálták a halottjukat. Erre a *Háárec* című napilap szerkesztője cikket írt, melyben rosszalja s erősen elítéli a „bosszút” zsidó-etikai szempontból. A cikk kínos benyomást gyakorolt a chalucvilágra országszerte, mérgelődtek rajta. Annál kínosabban hatott azonban Achad Haamnak a nyílt levele, amelyben az ősz nagy író megköszöni a szerkesztőnek, amiért pörbeszáll az „ártatlan vért ontó chalucokkal”. A megdöbbenés annál nagyobb lett, midőn az „arab delegáció” felhasználta a nagy zsidó tudós nyílt bevallását, miszerint a zsidók gyilkolják az arabokat — ártatlanul. Kínos csend támadt az országban. Ezt a kínos csendet törte meg Avigdor Hameiri, ezzel a nyílt levéllel Achad Haamhoz, melyet, minthogy egyetlen lap se akarta közölni — kénytelen volt külön brosűrájában, a „Lev Chadas”-ban kiadni. (Szerk.)

Uram!

A *Háárec* legutóbbi számában, melyben megköszönted a lap szerkesztőjének „Népünk útján” c. cikkét, gáncsot vetettél nekünk, az ifjú nemzedéknek, mely ugyanúgy keresi ma Isténét, amint Te kerested ifjú korodban. Nagyrabecsült szavaid, melyeket féltve szoktunk őrizni szívünkben, ezuttal kerékkötőjévé válhatnak minden szellemi és etikai törekvésünknek. S ezért kötelességemnek tartom, hogy azt a kérdést, mely alapul szolgált levelednek, analizálni próbáljam, hogy végre tisztában legyünk vele. Ez a kérdés pedig a mostanában sokat emlegetett s úgynevezett „felsőbb etika” kérdése az új honfoglalásunkban, vagyis a „próféták etikája”, amelyet Te olyan nagyon féltesz s amely éppen féltésed által mindinkább bonyodalmasabb lesz, ahelyett, hogy tisztázódnék.

S előre kell bocsátanom: nem „holmi kozmopolita-internacionalista” szempontból, de éppen-séggel zsidó-prófétai etika

alapján tartom tévesnek, sőt károsnak a Te tulzott féltésedet.

Szent s fájó hittel hiszem én is, hogy ez az új Hazatérésünk magasabb célt hordoz magában, mint „csupán csak még egy kis levante-állam alapítását a Kelet e zugában” — kétezer éves rettenetes megalázottságok után. Ezt a hitünket torkunk szakadtáig kell hirdetnünk — a nahaláli és az ejn-charodi ifjakkal együtt, akik mellig pusztító lázas mocsárban vájkálva egy új embertípus megérkezését énekelik. Ez tehát rendben volna.

De ha Te hiszed, hogy retorikus, banális s banalitásában hamis kérdésed: „Zsidó és vér — van-e nagyobb ellentét ezen a világon?!” — ha Te azt hiszed, hogy ez a kérdés a Szináj-hegy egyik megdönthetetlen parancsolata — hát engedj meg kijelentenem, hogy: nemcsak hogy kételkedünk ennek igazságában, de egyszerűen tagadjuk. Tagadjuk pedig éppenséggel azért, mert a proféták etikájának alapján állunk. Mi, akik az „esztétikát” is megvetjük, ha nincs benne „etika” — mi legszentebb hitünknek valljuk, hogy az ember legszentebb kincse: a test, amelyet *megvédeni* a legetikaibb kötelességünk minden körülmények között! Ezt pedig éppen a profétáktól tanultuk, azon profétáktól, akiket Te olyan nagyon féltesz, hogy „fel akarjuk áldozni őket egy talmi renaissance oltárán”. Mert nincsen olyan próféta, aki nem tartotta szent kötelességnek *megvédeni* az embert s a népet az

Hameiri mesél a telavivi gyerekeknek a Közelkelet kiállítás szabadtéri színpadról

öt orvul megtámadó ellenségtől. Sem Mózes, aki azt mondja: „s lészen, ha *majdan nyugodalmat ad neked* az Örökkévaló az ellenségeidtől — *akkor* őrizzed meg ezt az egész tant („Ne öl!”), sem pedig Ezsajás, aki „*karddal*” védeti Jeruzsálemet s meg kevésbé Jeremiás, aki „háborura gyülekezteti a népet” vagy Ezekiél, aki „gyujtogatja s égeti” az ellenséget s neki meggyen „fegyverrel s pajzssal s vérttel s nyilakkal s kézi bottal s gyilokkal s hét évig égeti őket”.

Ezt az etikát félted Te, uram, a mi lázas mocsarakban pusztuló s új, szebb és békésebb világot álmódó chalucainktól, csupán azért, mert megunták egy percre a munkaközben őket megmegtámadó politikai bérenceknek a zsidókézzel felvirágozott narancskertekből való lövöldözését?

Ezekről a chalucokról mondod Te, uram, hogy bepiszkolják a szent földet ártatlan vér ontásával? Hát ez uram — eltekintve attól, hogy *vérvádként* hangzik egy nagy zsidó szájából — ez a prófétai etika teljes meghamisítása! És mi egnéhányan, akik nem tartjuk a prófétai etikát az emberiség legutolsó szavának, mert igenis fejlődését akarjuk és tökéletesítésére törekszünk — mi határozottan tiltakozunk az ellen, ha valaki a próféták, vagy akárki nevében meg akarja tiltani nekünk az ember egyedüli, szent jogát: a *védelmet*. S nem fogjuk megengedni, hogy stereotip *siralmunkat*: „a vágóhidra vezetett juhnyáj lettünk!” — valaki etikai *parancsolattá* változtassa csupa gáluthi erényességből. Igenis: mi megkülönböztetjük a zsidó hősiességet minden más hősiességtől: a zsidó hősiesség nem a *támadás* hősiessége, hanem a *védelemé* s nem a nagyszerű *ölésben* glóriázódik ideállá, hanem az ideálokért való *meghalásban*. De ebből aztán nem engedünk: ha a védelem vérontást követel — vért ontunk: a magunkét is, a másét is. „Zsidó és vér?” — Oh, mennyi vért ontottunk mi, uram, egész hosszú históriánkon keresztül. És ha a mi ideálunk nem is zsoltáros Dávid király, aki az „ország határainak kiszélesítése” céljából ontott vért, de szent előttünk a Makkábi hősiessége, aki utolsó lehelletéig *védte* a Szentélyt s annyi vért ontott védelmében, amennyit ez követelt érte. Hisz ez az uram, amit ki akarunk végre irtani gáluthi lelkünkben: azt a gyávaságot, amely még a próféták egyszerű s világos szavait is félreérti s félremagyarázza, hogy hibáit a Biblia szavaival szentesítse. Ez a gondolkodásmód adta nekünk, uram, azt a zsidó tipust, amely *magánéletében* nem becsületes, csal, hazudik és istenét is feláldozza egyéni érdekekből — de nemzeti életében, valahányszor a köz, a népe kérdése merül fel — rögtön a „felsőbb morált” emlegeti nagy becsülettel. Ezt a zsidót akarjuk kiirtani magunkból, kifordítani a bőrét, hogy elsősorban a magánéletében legyen morális, becsületes és tiszta. S ha ezt elértük —

biztosak vagyunk benne, hogy itt, a feltámasztott nép feltámasztott hazájában — újra nagy misszió vár ránk, amelyet teljesítünk is majdan. Nem tudom, ez a misszió egy velünk született „betegség”-e, vagy pedig egy, a sok szenvedésből leszűrt s a könnytengerből kijegecesedett, kikristályosodott öntudat? Én például hiszem, hogy a Felsőbb Logosznak kiszemelt *eszköze* vagyunk, annak a Logosznak, aki általunk őrzi meg itt, ezen a kis golyóbison s védi s fejleszti a Nagy Tendenciát: a Jóság és az Igazság örök Tendenciáját — akaratunkon kívül, sőt: ellenére is, ha kell. S meg vagyok győződve róla, hogy helyt fogunk állni e feladatunkban. De *éppen ezért*: le kell mondanunk olykor a távoli, nagy s „abszolút” igazságról s hallgatnunk a nemzet Istenének a parancsára. Ez pedig éppen a próféták által parancsolta ránk a védekezést *minden áron*.

Nem, uram, mi nem ártatlan vért ontunk itten, amikor már vért ontunk. És ha Neked nem volt szavad a világ felé, amikor a mi ártatlan vérünket ontották orvul, midőn a mi dolgozó ifjúságunkat támadta a sunyi, gyáva ellenség suhanc bérenceivel — hát ne gyávítsd a hőseinket „prófétai” idézetekkel, amikor éppen a próféták egy legelőbb parancsát teljesítik:

— „Légy erős és bátor s ne lágyuljon el a szived!”

Illő tisztelettel

Avigdor Hameiri.

Jeruzsálem, Chesvan hó 10, 5683.

HAMEIRI POÉZISÉNEK ZSIDÓSÁGA.

Irta: Dr. Wolfgang von Weisel, a Newyork Herald, a Vossische Zeitung és a Neue Freie Presse keleti szerkesztője, Jeruzsálem.

„...Hameiri versei az ébredő zsidó génusz ifjú papjának manifestumai. Ez a figyelmeztető manifestum — mely forrong a fájdalomtól és utálattól — piros fonálként vonul végig összes versein, akár prófétai talárban jelenik meg bennük, akár finom lírai formát ölt poézise, melynek központja a költő maga. Hameiri ostorozza a l'art pour l'art tendenciát, mely a szép kultuszát, a hellenizmust űzi és amelynek Csernichovszki a főpapja a héber irodalomban. Hameiri valósággal irtózik az Olimposz isteneitől, kiknek imádóit mi sem akadályozza abban, hogy miközben a szépségért rajongnak, vadállati ösztöneik szerint éljenek. Ő az utálatig jóllakott Európa kultúrájával, öneki más ideálja van: Jezsajás és Ezekiel, a próféták elikája, melynél meg sem kell állni, hanem továbbfejleszteni az új ember típus tökéletesítése céljából. Ez többek között Hameiri úgynevezett nemzeti poézisének alapja és háttere.”

AZ IFJÚSÁG KÖLTŐJE (Levél.)

Igen tisztelt Szerkesztő Ur!

Ön azt akarja, hogy adjak a *Múlt és Jövő* olvasóinak fogalmat számokban Avigdor Hameiri népszerűségéről az első zsidó városban, Tel-Avivban, a városi könyvtár s olvasóterem alapján. Bár rideg könyvtári tisztviselő vagyok, mégis nehezemre esik megadni ezeket a számokat egynehány lírikusan kritikai sor kísérete nélkül. Erre pedig kényszerít nemcsak a poéta alkotása, de az, amit mint könyvtáros volt alkalmam megfigyelni: az *ifjúságnak a költőhöz való viszonya*. Ennek a kivételesen forró viszonnak az okát nem igen nehéz megtalálni.

Nehéz találni az új héber irodalomban poétát, kinek alkotásai annyira telve volnának ifjúságos erő-csapongással, *teljes, egész s duzzadó élet-követeléssel*, a múlt terheltségének minden nyüge nélkül, mint amilyen telve van Hameiri poézise. Ebben a tekintetben Hameiri teljesen egyedül áll nálunk. Benne a kétezer éves zsidó szenvedés fájó nyögése helyett a három-négyezer éves faji tradíció újból s újból megújuló, élet-követelő, fölényes arisztokráciája él s a nép hosszú, szenvedéses élete színes, sokhangú, rajongó és vergődő harmoniává vált. Sokan nietzscheánizmust látnak ebben. Azt hiszem, az se szégyen. Inkább Perikles jut eszünkbe, aki a földön fetrengve gyászoló athéniakat serkenti életre. Ennyiben nietzscheánizmus is, ha éppen akarjuk: amely a szabadságot, az egyén teljes szabadságát minden lehető boldogság alapjának tartja. A héber irodalomban Berdicsevszky volt az előfutárja ennek a gondolatnak, amely teljes himnusszá vált Berdicsevszky legnagyobb rajongójánál: Hameirinél.

*„Az Egyisten lángja, mely pokollal éget,
Fény és tűz: szerelem, Élet, oh Élet!”*

Vagy:

*A vén Szakáll-Erdő engem meg nem renget,
Amely sűrűjében kigyó-imádót melenget.*

Ez a Szakáll-Erdő az ifjúságnak belső, titkos réme . . . A vallás köpenyébe burkolózó álszenteskedés és babonás rosszhiszeműség ez, amely a zsidóság legszentebb jövő zálogát, Palesztinát, mint Hazát is ellenzi — a szakállas Öregség ferde logikáján keresztül. Ettől szabadít fel bennünket Hameiri, aki az Egyisten megifjódását adja hírül a zsidó ifiúságnak.

Innen van az ifjúság példátlan rajongása minden szava iránt.

Ezt a ragaszkodást persze számokban is lehet megállapítani. Még pedig első sorban le kell szögeznünk egy eléggé furcsa tényt: míg az utolsó időben alig van a verses irodalomnak olvasója, addig Hameiri verseit többen olvassák az ifjúság között, mint a prózáját, elbeszéléseit. Ez

azzal magyarázható, hogy elbeszélései, melyek közül egyelőre csak a háborusak jelentek meg, komorak, idegrázók és rettentően fájóak. Míg verseiben, magában a verésben, a marcangolásban is gyógyír, katarzis rejlik az olvasó számára. Achad Haam mondta évtizedekkel ezelőtt, hogy a héber irodalomban csak két könyvet olvasnak: Krochmallnak *Az időzavarok utmutatóját*-t és Weissnak: *Minden nemzedéknek a maga kutatóját*-t, vagy ma azt mondhatjuk, hogy az új héber irodalomban csak két embert olvasnak igazán: Avigdor Hameirit és Uri Cevi Grünberget. Persze az arány kettőjük között is Hameiri felé nyomja a mérleget. Hameiri olvasóközönségének száma úgy aránylik például a modern héber irodalom egyik legnépszerűbb poétáéhoz, a Schneuréhez, mint a 200 a 30-hoz! Ezek között igen komoly számot foglal le *Az Ember tragédiája* is, amely valóságos kedvence lett az ifjúságnak Tel-Avivban. Ezt a könyvet sokan úgy kérik tőlünk: Kérem Hameiri „Chazon Haadam”-ját. Ellenben mikor visszahozzák, csodálják az előttük annyira ismeretlen magyar irodalom e remekét s kérdik, „van-e még egyéb fordítás is a magyarok irodalmából?” — Ha azt mondom nekik, hogy sajnos, csak a lapokban elszórva találhatják, nem restek végigkutatni a lapokat.

Ennyit mondhatok Hameiri népszerűségéről számokban. Persze, csak könyvtári számokról beszélhetek, mert hiszen vannak még más számok is, amelyekről nincsen statisztika: az estélyek s felolvasások hallgatóközönségének a számai, amelyek pedig szintén meglepő fogalmat adhatnának az ifjúság költőjének népszerűségéről.

Simon Ernst,

a telavivi városi könyvtár könyvtárosa.

— Ha a teremtes alacsony fokon áll, idealizálja a környezetét. A vad ember felsőbb szellemet hall a mennydörgésben. A kultúremler ismeri ezek (külső) törvényeit, ellenben idealizálja azokat a jelenségeket, melyeket nem ismer: így idealizálja a halált és fél tőle. A hal valószínűleg csudás zenét hall a hullámvérésben, mi pedig a hang hullámaiban gyönyörködünk. A nálunk fejlettebb lény, aki látja a hanghullámokat, az éter hullámozásában hall isteni zenét. A magasabbrendű túlemlernek magasabb a romantikája is: az atomok és naprendszerek világa. Ez a romantika alapja a szimbolikus poézisnek.

— Tragédia: lélek test nélkül. Komédia: test lélek nélkül. A trónjától lehullott Lear király (lélek) trón, nép és királyi korona (test) nélkül: tragédia. Az udvari bolond, aki trónt s bibort vesz magára: komédia. Nagy költői lélek, aki nem egyszersmind művész is: — tragikus jelenség. Nagy formaművész, aki nek nincsenek ideái: — komikus jelenség.

A zsidó nép széjjelszórva, ország és nyelv nélkül: tragédia. De ha ez a nép itt saját országában feladja az ideált — jaj nekünk: nevelésgelek leszünk.

Avigdor Hameiri aforizmáiból.

TOLLHEGYRŐL

KI A KOMPETENS?

A Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Berzeviczy Albert v. b. t. t., volt m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszter stb. stb., azt mondja, hogy Hameiri palesztinai irodalmi működése magyar szempontból is értékes, hazafias, stb. Ugyanezt mondja Rákosi Jenő, a magyar írók és publicisták nesztorja. És ugyanezt mondják a fiatalok is, Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső stb. stb. Ezzel szemben egyes izraelita hitközségi tényezők úgy vélik, hogy ez az egész ügy szőröstül-bőröstül merő hazaárulás. Már most kinek higyük, melyiket szeressük?

AZ „AUTODIDAKTA“.

Ford állítólagos megtérésében és az antiszemitizmusból a filoszemitizmusba való hirtelen átcseppe-
nésében a legszomorúbb kétségkívül az a hangos hozsannázás, amellyel ezt az átvedlést a zsidó „közvélemény“ kísérté és kíséri. Ugyanaz a megalázó zenebona ez, amellyel egy-egy visszatért mesümedet fogad nálunk az izraelita közvélemény, úgy hogy az illető kétszer nyer, először, amikor kitért, másodszor mikor visszatér. Ford sok-sok millió dollárért nem kaphatta volna autógyártmányai számára azt a reklámot, amelyet így antiszemita hecceivel ingyen ért el az egész világon. Mindenütt beszéltek, írtak, vitatkoznak Fordról az autógyárosról és Ford a markába nevetetett. Attól persze egy percre sem kellett tartania, hogy esetleg a zsidók nem vásárolják autóját antiszemitizmus miatt. Sőt ellenkezőleg. Tudta, hogy ez még csak divatosabbá teheti — a zsidóknál is. De jött a „baisse“. A világ kezdte unni Ford antiszemitizmusát és autóját egyaránt. És most Ford új hausset csinált. Hirtelen felcsapott filoszemitának. És mint jó üzletember, ezt nem önmagával és saját lelkiismeretével intézte el, ahogv illetett volna, hanem nyílt levélben az amerikai zsidókhoz. És a „közvélemény“ ismét kötélnak állott. Mindenütt zeng az ének a „megtért“ Fordról, az új zsidóbarátról. És Ford autói ismét ingyenreklámot kapnak az egész földkerekségen. És még azt mondják, hogy a zsidók túljárnak mindenkinek az eszén. Ime Ford az „autodidakta“ az orruknál vezeti valamennyit.

ÚJ KOLLÉGA.

Azt olvassuk az ujságokban, hogy Louis Marchallt, az ismert zsidó nábobot, a newyorki zsidó theologiai szeminárium a héber irodalom díszdoktorává avatta.

Szép és helyes. Új kolléga.

De talán érdemes volna felhívni az új író-kolléga figyelmét a válságba jutott héber könyvkiadás súlyos helyzetére, hogy a „bőkezű nábob, aki a zsidó kultúra és nevelés terén annyi érdemet szerzett“, — tegyen valamit a héber irodalom érdekében is.

(A „Hamachar“ legújabb számából.)

Szörmebundákat

minden kivitelben

Bodnár József képe-
sitett **szücsmesternél**
Budapest, V., Nádor u. 15. Telefon: T. 212—79.

ZSIDÓ HUMOR

Hameiri mesélte katonakorából: Valahol Balassagyarmaton folyt az előkészület a frontszolgálatra. Ki tudja, miért, de irodalmi dolgozatokat is kellett csinálni. Egy őrmester nézte át és adta a kvalifikációkat. Hameiri dolgozata balul ütött ki. Elégtelent kapott és mert künn a szabadban, pihenő közben, védte az igazát, büntetést is mért reá a szigorú őrmester. Laufschriftben fel kell szaladnia a dombra és ott hangosan elénekelni a „Megy a gőzös, megy a a gőzös Kani-zsára“ című nótát. Hameirinek szót kellett fogadnia. De fönt a dombon elénekelte a „Sam himkom arazim“ kezdetű héber dalt. Mikor dolga végeztével visszajött, az őrmester elégedetten szólt: „Rendben volt minden, a Laufschrift is jó volt, az ének is elég hangos volt, de a hallásod az bűdös!“

*

Egy cionistának, aki fukarsága miatt a Palesztina-ügyeket csak szóval támogatta, — mondotta a talpraesett dr. Friedemann:

— Ön cionista, tehát akkor a cionizmust így kell definiálni: „*cionista az, akinek nincs semmi kifogása az ellen, hogy Palesztina felépüljön*“.

EGY CHASZID RABBI,

aki nagy ellensége volt a cionizmusnak, bosszankodva látta, hogyan hódít *Herzl* eszméje a vallásos zsidóság között is, különösen miután a *Kuk* jeruzsálemi fő-rabbi, a nagyhirű talmudkapacitás is csatlakozott a cionistákhoz. Egy prédikációjában aztán a „Semá“ imának következő versét alkalmazta reájuk: „*Lau szoszuru áchre levavchem, vedchré énéchem*“. — Ihr sollt Euch nicht kehren nach Euerem *Herzl* und nach Euerem *Kuk*.“ — Az „amharec“ számára pedig hiába próbálnók érthetőbbé tenni e magyarázat szellemességét. Forduljon héber írástudóhoz!

HÓNALJIZZADÁS

kéz- és lábizzadás és a vele járó kellemetlen tünetek, az **átizzadt ruhák** és azok **elviselhetetlen szaga** csaknem mindenki kétségbeejtő problémája

„AXILLÓL“

biztos és tökéletes szer a kellemetlen iz-zadás teljes megszüntetésére. **Egyetlen próba meglepő eredményt biztosít.**
EREDETI ÜVEG ÁRA KÉT PENGŐ.

The Axillol Comp. Ltd. magyarországi képviselője:

TÖRÖK PATIKA, BUDAPEST, VI.
Király ucca 12.

SIRKÖVEK

TELEFON:

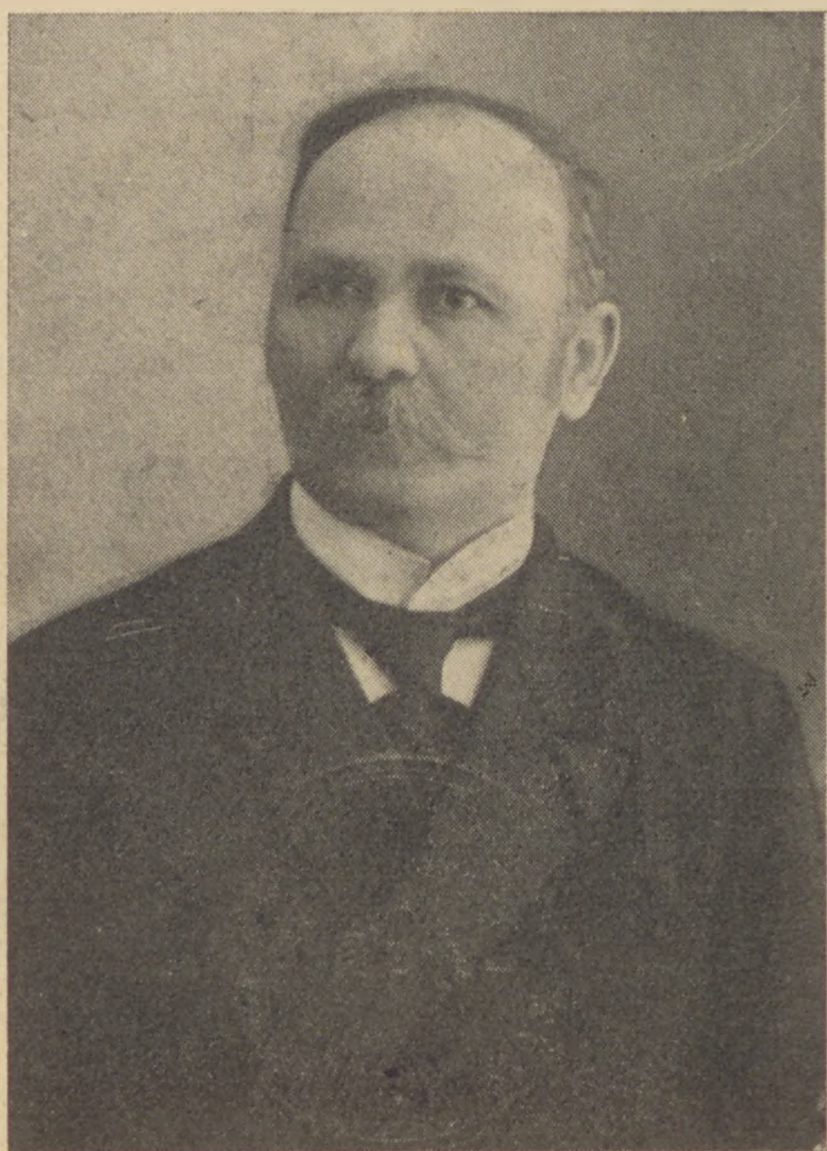
J. 414—92

a legolcsóbb árban kaphatók

BOROS ÉS KOHN sirkőraktárában
Budapest, VII., Károly-körut 17. Orczy-ház.

KRÓNIKA ÉS SZEMLE

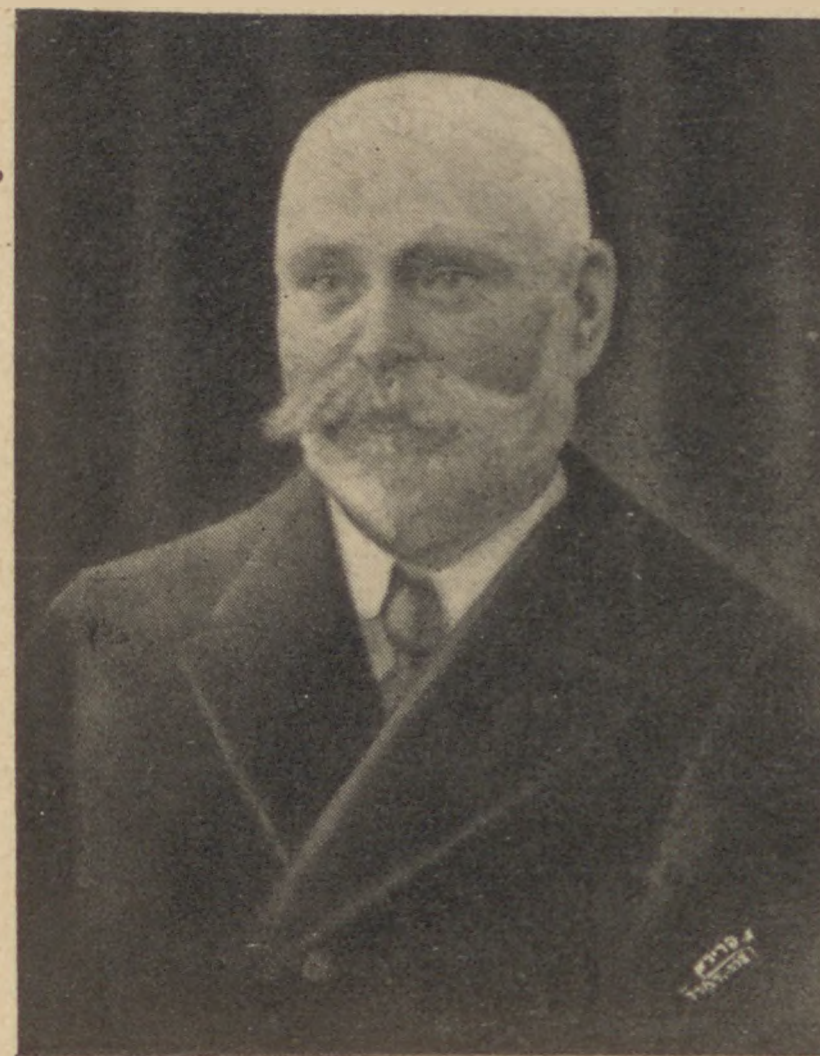
KARDOS ALBERT JUBILEUMA. Kardos Albertet, a debreceni zsidó gimnázium igazgatóját, a nagynevű irodalomtörténészt, a zamatos tollú író és széles látókörű kultúrpolitikust ünnepelték Debrecenben

40 éves jubileuma alkalmából. A jubileum rendezősege élén az ősi kollégium tudós hírnevű rektora, dr. Karai Sándor állott, mellette Baltház Dezső püspök, Debrecen főlevéltárosa, Csobán Endre, aki remek Emlékkönyvet szerkesztett és adott át Kardosnak, tanítványai közleményeivel, Ady Lajos, tanker. főigazgató, Oláh Gábor, a poéta, Fejér Ferenc, a hitközség elnöke és dr. Schlesinger Sámuel főrabbi. Utóbbi a szombati záró ifjúsági istentiszteleten köszöntötte fel az ősz jubilánst. A jubileumi ünnepség maga előkelő közönség előtt folyt le a kollégium dísztermében. Oláh G. ünnepi ódája a „hazátlan nép idetlalált fiát” szólítja, Debrecen képviselője idézőjelben a „jött-ment”-ről beszél, ki mégis a Csokonai-kultusz lelke és megteremtője lett. Feltűnést keltett Schlesinger főrabbi mélyjárású felszólalása. A pesti zsidó főgimnázium dr. Fürst Aladár személyében küldte el képviselőjét, a pesti tudományos körök és barátok megindító üdvözlét Balassa József hozta.

FÜLÖP ARTHUR EMLÉKÉRE. Most lett egy éve annak, hogy meghalt Fülöp Arthur, hajdudorogi földbirtokos. A napokban állították fel sírkövét Baden bei Wien-ben. Ez az emberi történet mélyen megindítja a lelkét mindazoknak, akik őt ismerték. Fülöp Arthur gyönyörű példaképe volt az idealistának, kinek rajongása, messze célokért való lelkesedése nem üres szó, hanem maga a produktivitás, a praktikusság. Azért volt idealista, mert a legjobban így tudta berendezni életét és mert szilárdul hitte, hogy az egész zsidóság életét is idealista alapon lehetne a legjobban berendezni. Zsidó volt, azok közül, akik költséget, fá-

radságot, ezer bajt nem sajnálva, siettek ki Palesztinába, hogy saját szemükkel nézzék meg az épülő országot. Fülöp Arthur csaknem három hónapot töltött a Szentföldön, gyalog járt egyik koloniaról a másikra, kalapjába Palesztina legszebb búzaföldjének kalaszát tűzte és gyűjtötte a feltámadó, felépülő ország földjének, búzájának, árpa-jának, lucernájának, szőlőjének, élő és élettelen világának minden érdekes tanulságos részletét. Ahol megjelent, örömmel látott vendége volt a legszegényebb koloniatának is, az öreg Fülöp bácsi; a mezőgazdaságban még kezdő ifjú és öreg chalucokat taníttatta apostoli buzgalommal a dohányültetésre, ápolásra, a gyümölcsoltásra, a szőlőnemesítésre. De becsületet szerzett Palesztina fölépítő munkájának és az örökké kísérletező, ambiciózus zsidó gazdának Magyarországon is. Fülöp Arthur hazahozta azt a sok növényt és kőzetet, amiket Palesztinában összegyűjtött, be is vetette a palesztinai búzát Hajdudorogon, az, ő földbirtokán és csodálatos: neki sikerült kitűnő termést elérni vele. Az éghajlat természetesen nem volt elég meleg és a következő évben nem csírázott ki újra. De így is nagyon érdekes megfigyeléseket tett és közölte a debreceni gazdasági akadémiával. Külön bizottság szállt ki, hogy tanulmányozzák a palesztinai búza magyarországi termését és a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak erről az érdekes kísérletről. Zsidók és nemzsidók egyaránt tisztelték férfias becsületességéért, szókimondásáért, aranyos humoráért. A kommun utáni „egyéni akciók” sem merészték megközelíteni, mert a község népe szívvel-lélekkel állt mellette és nem engedte, hogy hajaszála meggömbölyjön. Mikor Palesztina építő munkáját nálunk rágalmakkal illették, Fülöp Arthur, nála szokatlan harciassággal kelt védelmére a szentföldi re-

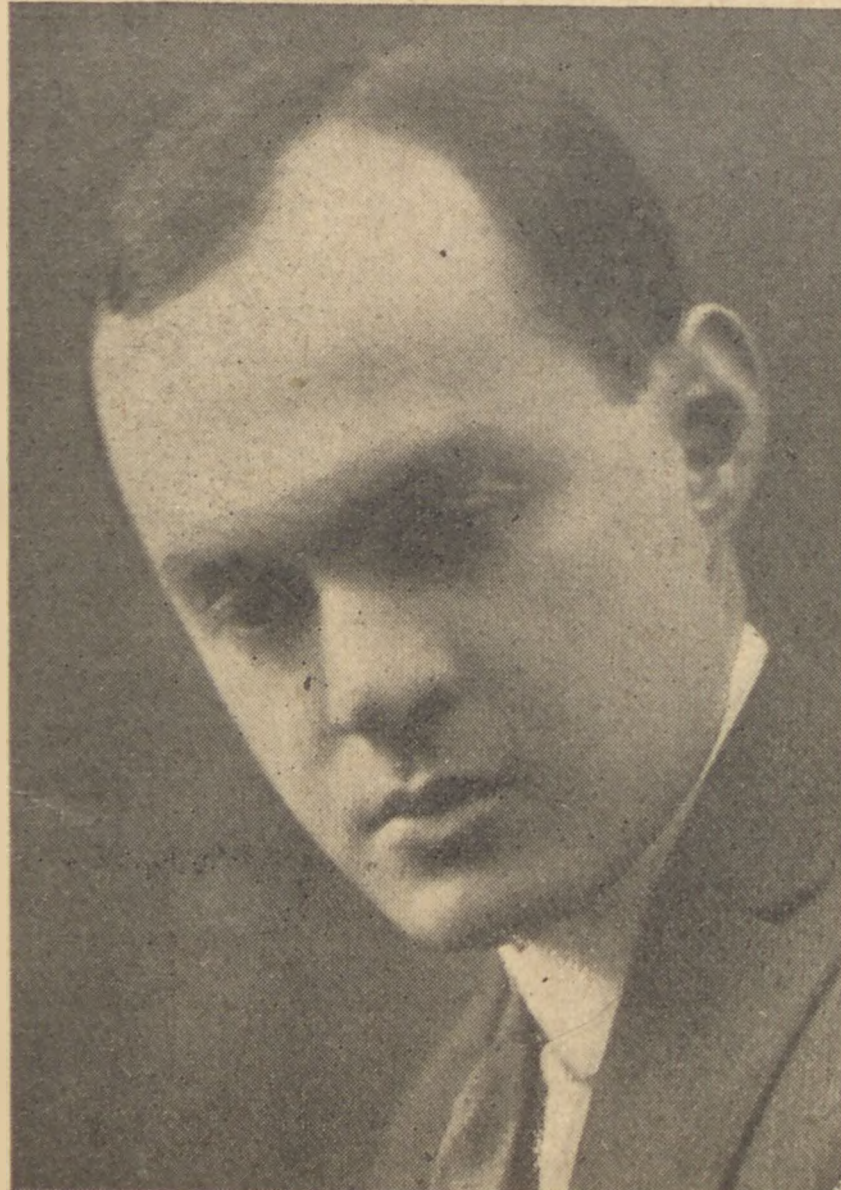
naissancenak és mint szemtanu maró gúnnyal utasította vissza a tények eltorzítását. Magyar volt, mint huszárörrmester szolgálta végig katonaidéjét és a boszniai hadjáratban nagy kitüntetést kapott. De nem tűrt megalkuvást, amikor a zsidó önérték erősítéseért kellett sikra szállni. Egész ember volt.

Hajszálat

hölgyek arcáról, karjáról végleg kiirtja felelősséggel Pollák Sarolta, Andrássy-ut 38. „Miracle” hajeltávolítószer szétküldése utasítással. Összes szépséghibák kezelése. Szemölcsirtás. ~ 25 éves praxis. ~ Kérje prospektusom.

Strammerné

Vadász Tibor,
a *Mult és Jövő* munkatársa, akinek a *Nyugat*,
Pester Lloyd, az *Ujság*, *Mult és Jövő* hasáb-
jain megjelent novellái most hagyták el a sajtót
könyvalakban, „Tevan kiadásában”

Strammer

A STRAMMER MŰVÉSZTARSULAT jidis előadásaiban új stílust figyelhettünk meg. Azt mondhatnók: zenét vittek bele a jidis prózába is. Ahogy Strammer Salom Asch „Gott der Rache” főszerepében beszélt, mozgott, csupa ritmus volt, amelyből kiérződött a végzet tragikus lebegése az események fölött. Méltó partnere a felesége, aki egyéb darabokban is, akár vidám, akár szomorú szerepben, mindig teljes illuziót tudott kelteni a színpadra varázsolt játékvilágban. A társulat tagjai mind derekasan megállták a helyüket és valamennyien hozzájárultak művészetükkel ahhoz, hogy a pesti publikum a jidisben ne purimspiel-t lásson többé, hanem komoly irodalmi és művészi értéket.

ESZTER SZERENCSET CSINÁL. Dr. Rózsa Ignác, akinek „Rabbi Akiba” című epikus költeményét annak idején bővebben ismertettük, most a színpadon bontogatta szárnyait és ugyancsak zsidó tárgyú darabbal lépett a közönség elé. „Eszter szerencsét csinál” című vígjátéka a mai zsidó életből meríti témáját, modern és régi zsidó felfogása ütközik össze benne, hogy aztán a szerelemben harmoniába béküljön. A darabot a Kisfaludy-színház mutatta be nagy sikerrel. A közönség melegen ünnepelte a szerzőt és számtalanszor hívta a lámpák elé.

MÁLNAI INTÉZET

33-IK ISKOLAÉV

BUDAPEST, VI., BAJZA UCCA 20.

Elemi fiu- és leányiskola

LEÁNYLICEUM

Egyéves kereskedelmi tanfolyam. Internátus bentlakó és félbentlakó növendékek számára.

Felvilágosítást nyújt az IGAZGATÓSÁG.

ABEL PANN ÉS A BELGA KIRALYNŐ.

Abel Pann bruxellesi kiállítását a Palais Mondialban meglátogatta a királynő nagy kísérettel és több mint két órát töltött a bibliai képek szemléletével, miközben figyelmesen hallgatta Abel Pann magyarázatait. „Még sohasem éreztem a Bibliát oly közel magamhoz, mint ezeken a képeken” mondotta a királynő és részletesen kérdezősködött a művésznél a palesztinai viszonyokról. Majd kérte, hogy beszéljen előtte héberül öt éves kis fiával. Abel Pann szívesen tett eleget a királynő kívánságának. A királynő áhitattal hallgatta a diskurzust, amelyből persze egy szót sem értett, aztán ölébe kapta a kis Ithiél Pannt és össze-vissza csókolta. Mikor az udvarhölgy figyelmeztette, hogy már itt az ebéd ideje, a királynő mosolyogva felelte: „Ma nem ebédelünk, ez itt többet ér minden ebédnél”. Aztán újra végignézte a kiállítás képeit és azzal búcsúzott, hogy eljön még egyszer, értesítsék, mielőtt a kiállítást bezárják.

VADÁSZ TIBOR: „TILOS” című novellás gyűjteményének nem egy darabja a *Mult és Jövő*-ben látott először napvilágot. A fiatal író időközben nagy sikereket aratott a legkompetensebb irodalmi fórumokon. Új könyvét megkülönböztetett szeretettel fogadta az egész sajtó. Finom megfigyelés és artisztikus megrajzolás jellemzi ezeket a novellákat, amelyek nem szenzációs meséket, hanem halk mozdulatokat, nem külső történeteket, hanem belső élményeket tárnak az olvasó elé. A „Tilos” egy szépen induló írói pályának értékes igérete.

HÁZASSÁG. Grünbaum Menasse főrabbi fia Frigyes, Mátészalka, múlt hóban tartotta esküvőjét, Zordan Adolf eperjesi kereskedő leányával Herminével. Fényes ünnepség keretében a nagykállói, csapi, szatmári, hódosi rabbik üdvözölték az ifjú párt.

FELDMANN MÓZES HALÁLA nagy megdöbbenést keltett országszerte. A pesti rabbi-kollégium köztestületben álló elnöke volt évtizedeken át, a halachikus irodalomnak egyik legalaposabb ismerője, akinek rabbinikus döntéseit a külföldön is respektálták, mely tartalmú szónok, tüzes és harcias a szószéken, a magánéletben pedig a legközvetlenebb bájos egyéniség. Halálának hírére általános részvétellel fogadták mindenütt hazánk határain túl is. Temetésén, amelyen az ország számos hitközsége képviseltette magát, dr. Hevesi Simon főrabbi búcsúztató beszédében az elhunyt nagy tudását, emberi kiválóságát méltatta. Dr. Weisz Miksa főrabbi rámutatott azokra az érdemekre, amelyeket Feldmann Mózes *hirneves talmudi döntvényeivel* szerzett. Dr. Eulenburg Salamon udvari tanácsos a hitközség, dr. Ostern Lipót előljáró a hívők, dr. Adler Ignác békésgyulai főrabbi, az elhunyt veje a család nevében vett búcsút a halottól. A sírnál dr. Grossmann Zsigmond főrabbi búcsúztatójával ért véget az impozáns temetési szertartás.

HALALOZÁS. Róth Abrahámné, született Friedmann Julia, 74 éves korában, rövid szenvedés után visszaadta nemes lelkét Teremtőjének. A megboldogultat a budapesti orthodox izraelita új sírkertbe, nagy részvét mellett temették. Szívhez szóló gyászbeszédet mondott dr. Abrahámsohn, az Orthodox Chevra Kadisa titkára. Férjén kívül négy gyermeke, köztük Róth Mór, szolnoki terménynagykereskedő és Róth József bankháztulajdonos gyászolja.

Öz. Spitzer Jakabné 87 éves korában elhunyt. A városszerte ismert és becsült matrónában Raab Andor újságíró társunk nagyanyját gyászolja.

RÉSZLETFIZETÉSRE — KÉSZPÉNZARAKON! Mikor Sternberg királyi udvari hangszergyáros a — már szállóigévé vált — mottóját kiröppentette: sokan gondolkodóba estek, vajjon lehetséges-e az ilyesmi? Megindult az érdeklődők árja a Bákóczi-uti Hangszerpalotába s ott zongora-, hegedű- vagy egyéb hangszer-, esetleg gramofon-*vevő* vált belőlük, mikor meggyőződtek arról a csodálatos tényről, hogy részletfizetésre egy fillérrel sem kell többet fizetniök, mintha készpénzzel vásárolnának.

Márton Jenő Fiuinternátusa

Budapest, VI., Andrássy út 95 (Villasor)

Telefon: T. 125—43.

Nevelőintézet bennlakó és bejáró elemi-, közép-, polgári- és felső kereskedelmi iskolai tanulók számára.

XIX. tanév.

כשר konyha.

Prospektus

SIRKÖVEK

a legolcsóbb
árban
kaphatók,
מצבות

ADLER J. sirkőraktárában

Budapest, VII., Károly körút 7.

Szombaton és ünnepnapon zárva.

Lohr Mária-Kronfusz vegytisztító és kelmefestő

Telefon: József 302—37

Gyár és központ: VIII., BAROSS-UTCA 85.

Telefon: József 302—37

VÉTKEZIK,

ki nem a B A C K-féle

כשר étteremben étkezik

Budapest, Hajós ucca 12.

az Opera mögött.

TELEFON: TERÉZ 142—83.

ARANYSZÖKE lesz, ha Eisner-féle Eau Radeuse-t használ, 16 fillér. Barna vagy fekete hajat nyer az Eisner-féle diókivonattól, 16 fillér. Eisner-drogéria, Andrássy-út 37.

Királyi

szállítók

Sternberg

RÁKÓCZI UT 60.
(ZONGORA-PALOTA)

Kereszthúrozatu, páncéllökés,

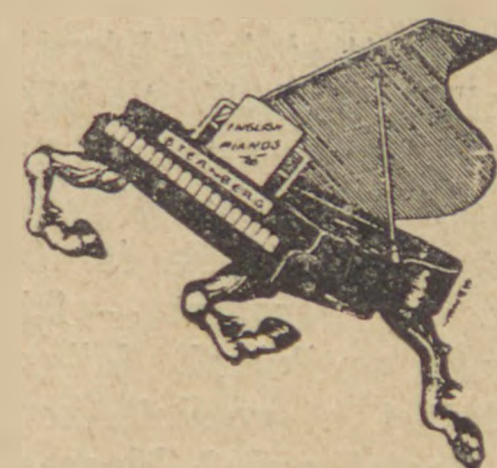
világmarkás

külföldi, legmodernebb rövid zongora:

1000 pengő

Részletfizetésre
készpénzárban!

A legnagyobb és legrégibb
általános szakvállalat.

Minden hangszerről külön-külön ajánlat

Augusztusi kedvezmény-napjainkon:

ingyen láda, ingyen csomagolás, ingyen szállítás!
Gramofon-osztályunkba amerikai és angol táncslágerek
beérkeztek! Lemezjegyzék **bérmentve!**

Fogászati rendelő

Budapest, VII., Rákóczi út 56. I. emelet.

Fogak és fogsorok, aranykoronák és hidak. **Ki nem vehető.** Szájpadlás nélküli fogpótlások. Fog- és gyökérhúzás. Fogtömés, plombálás és kezelés teljesen fájdalom nélkül végeztenek. Vidékiek soron kívül kezeltenek és 2 napon belül elkészíttetnek. A legmérsékeltebb árak és kedvező fizetési feltételek, 10 évi írásbeli jótállással (vidékieknek is). Forduljon bizalommal 34 éve fennálló rendelőmhöz, ahol a legjobb amerikai és angol anyagokból készülnek az összes fogászati munkálatok.

BARNA J. MŰFOGÁSZ
specialista

Telefon:
József 422—57.

HAMEIRI KIS-SZINHÁZA. Tel-Avivból jelentik: „Hakumkum“ (A teáskanna) címmel új héber színház alakult Tel-Avivban, Avigdor Hameiri vezetése alatt. A rendezés a szintén magyar származású Donáth művészetét dicséri, aki egyszersmind az első héber konferencier a héber színház történetében. Hameiri színháza főképp kis szatirikus darabok előadására rendezkedett be és első előadásai óriási sikert arattak. Öt-ezer ember hallgatta végig és tapsolt lelkesen két órán át az előadó művészeknek.

AZ IZRAELITA SZÜNIDEI GYERMEKTELEP-EGYESÜLET balatonboglári és diósjenői telepéről f. évi augusztus 1 és 2-án érkeztek vissza a júliusi üdülő gyermekcsoportok és pedig 200 fiú és 200 leány. A gyermekek fogadására az egyesület igazgatóságának tagjai is nagy számban jelentek meg a pályaudvarokon. Mire a gyermekek hazaérkeztek, máris indulásra készen állott egy újabb gyermekcsereg, hogy az augusztusi hónapot az üdülőhelyeken tölthessék. E csoportok közül 200 fiú Diósjenőn és 250 leány pedig Balatonbogláron helyeztetett el 4—4 hétre.

ELMÚLTAK A VIZSGÁK s a várva-várt nyári nagy vakáció, szülő és gyermek legnagyobb öröme, — itt van. Mit adjunk gyermekeink kezébe, amely tartósan mindig több és több örömet okoz, a szabadba vonz, megismertet — fiút, leányt egyaránt — a kémiával, optikával, fejleszti a szépérzékét, a művészi meglátást s amellet kedves emlék is marad a vele való foglalkozás? Megmondjuk: egy fényképezőgépet!

Mi állandóan figyeljük azt a határtalan örömet szülőnél, gyermeknél, amit egy fényképezőkamera vásárlása s a vele való foglalkozás okoz, a hibák keresése, kiküszöbölése, a kép megvitatása, annak sikerével kapcsolatban. Mind új és új élmény, mely gondolkodásra készíti a serdülő fiút és leányt s érdeklődését helyes irányba tereli. Ezért kérjük a szülőket, kik gyermekeiknek a legszebb és leghasznosabb szórakozva tanító fényképezőgépet beszerezni kívánják, forduljanak *Hatschek és Farkas* fényképészeti szaküzletéhez, Budapest IV., Károly-körut 26 és VI.,

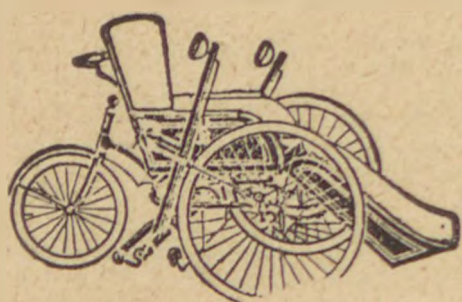

Zongorák

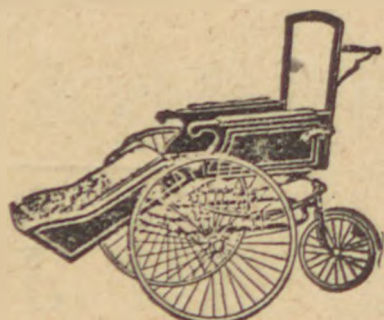
REMÉNYINÉ

VI. Király ucca 58

G R Ó F J E N Ó

speciális
betegkocsi
gyártó

Budapest, VIII., József u. 54. Telefon: J. 328—14.

Weisz Mór Budapest, VII. Dob ucca 22

Következő gyártmányok kaphatók: **Albert- és Consum-keksz, teasütemény, pliskóta, kétszersült** ☎ Telefon József 423—65

FIGYELEM!

Új, szigoruan כשר étterem nyílt meg. A nagyérdemű fogyasztóközönség b. figyelmébe ajánljuk ujjonnan megnyílt, modernül és fényesen berendezett szigoruan **orth. kóser** éttermünket (VI., Vasvári Pál u. 8), hol mérsékelt árak mellett kitünően étkezhet és figyelmesen kiszolgálják. Reggeli és ozsonna kávé. Házon kívül is. Előfizetők előnyben részesülnek. Menü **24.000.** Kis menü **18.000 K**

Stern Sógorok

VI. Vasvári Pál u. 8.

Telefon: L. 921-38.

Andrássy-út 31. (Nagymező-utca sarok), ahol vétel-kötelezettség nélkül nemcsak bemutatják néhány típusát e kameráknak, hanem a felvételek készítését, kidolgozását, előhívását is szívesen megmagyarázzák.

HEBER JOGI FOLYÓIRAT. „Hamispat“ (A jog) címen új folyóirat indult meg Jeruzsálemben dr. S. Eisenstadt szerkesztésében. Előfizetési díj 1 évre 1 font.

KUNDMACHUNG.

Wirkungsvolle **דרשות** in deutscher Sprache für jede ordentliche Gelegenheit, wie z. B. **בר מצוה, חתונה,** Gast und Antrittsreden, wie auch für **רח"ה ויו"כ הגלים** etc. verfertigt zu mässigem Preise unter strengster Diskretion. Honorar von 5.— P. aufwärts u. 50 Heller Porto. Inclusive rekommandiert. Betrag im Voraus erbeten. Ferner **ס'מנחת ישראל** zweite verbesserte Auflage zu Pirke Ovaut. Preis 1.10 P. bei mir zu haben
Rabbiner **ISRAEL BRAUN**
Budapest VII., Szövetség ucca 43.

Szabászati és női kalapkészítő szalonomban szabás-, varrás- és kalapkészítés mesterségre felelősség mellett kiképezek
Magánoktatáshoz szabászati tankönyvem kapható.

B.-né GEIGER ETEL

VIII. Tavaszmező ucca 10. Károly körut 10 alól áthelyezve

Utibőröndök, bőrdíszműárak

legolcsóbban a készítőnél

LÖW JAKAB ÉS TÁRSA

Budapest, VI. Vilmos császár út 33.

Szombat és ünnepnap zárva.

SIRKÓ

és építési anyag

Löwy-nél

Budán

Fő ucca 88 (saját ház)

TELEFON: 146—99

Leszállított árban!

Fekete svéd gránitok nagy választékban megérkeztek.

DICKENS MŰVEI. A Gutenberg Könyvkiadó-vállalat ígéretéhez híven ma jelzi már azoknak a remekműveknek második sorozatát, amelyekkel a magyar könyvpiacot gazdagítani kívánja, a második sorozat Dickens műveiből van összeállítva. Charles Dickens nemcsak Nagybritanniának, hanem a világ összes országainak és népeinek szívben és kedélyben egyik leggazdagabb költője. Az első sorozathoz tartozó Dumas-művek 4 kötete néhány nap múlva hagyja el a sajtót és kerül szétküldésre.

KÖZGAZDASÁG

A MAGYAR ÁLTALÁNOS TAKARÉKPÉNZTAR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG igazgatósága folyó évi július 30-ára rendkívüli közgyűlést hívott egybe, amelynek javasolni fogja az alaptőkének 8 millió pengőről 12 millió pengőre való felemelését olyképpen, hogy 80.000 darab, darabonként 50 pengő névértékű új részvény bocsáttassék ki, mely részvények 1928. évi január hó 1-től kezdve részesednek a társaság üzleteredményében.

Képviseletet keres mindenütt, a külföldön is
MAGÁNBANK
(csehszlovák osztálysorsjáték-központ is)
Üzleti ágak: az összes banküzletek.
Ajánlatok »Nagy kereset« jeligével „Faktor“ Annoncen-bureau Bratislava Dunajská 20.

Nagyságos Asszonyom!
Értesítem, hogy **parókakészítést és fésülést** ezentúl is jutányosan elvállalok és hívásra házhoz jövök.

Szebbnél szebb parókák raktáron.

GÁL parókakészítő
VIII., Muzeum körut 2.
Bejárat a drogérián át.

SIRKÖVEK

TELEFON: J. 359—61.

PFEIFER ÉS HESZKY

KÖFARAGÓMESTEREK

BUDAPEST, X. KERÜLET, KOZMA-UTCA 7.
UJTEMETŐ, VILLAMOS-MEGÁLLÓ.

Városi üzlet: VII. kerület, Károly király út 5.

KEZTYÜ
II., Margit-híd
Zsigmond ucca 14. szám.

ERNYŐ
Hamerli J. ú.
ÉBNER KEZTYÜS
Legjobbat — legolcsóbban.

REDIKÜL
Fiók: Lipót-körut 18.
KÉSZIT!
JAVIT!

WERNER ADOLF UTÓDA
HENRIK

KÁROLY-KÖRUT 19, (ORCZY-HÁZ)
כשר **vendéglője**, elsőrendű konyha, kitűnő italok, pontos kiszolgálás, mérsékelt árak, menürendszer. — Vidékiek találkozóhelye. — Bármely ünnepélyes alkalomra (esküvő, bankett) **külön termék.** Naponta paprikáshal.

BINDER MATILD

Hárshegyi gyermekotthon

Vadorzó út 4, Holtzspach-megálló

Elvállal már 2 éves kortól gyermekeket, okleveles tanárnő, tanítónő és vizsgázott gyermekápolónő által való taníttatásra, nyilvános jogú iskolákban való levizsgáztatásra, nevelésre és üdülésre. **Különleges hízókurák.** Gyenge, betegségből fölépült vérszegény gyermekek áldása. **Állandó orvosi ellenőrzés!** Főorvos: dr. Lehotay Károly. — Mérsékelt árak. — **Télen-nyáron nyitva.**

Telefon: Zugliget 643-18.

BELVÁROSI LEÁNYINTERNÁTUS

IV., VÁCI UCCA 56—58
I. EMELET

Az intézet a főváros legelőkelőbb és legszebb helyén, leánygimnáziumok közvetlen közelében.

Nőképző- és főzőiskola

Prospektust kívánatra szívesen küldünk.

NEIGER כשר ÉTTERMEI

A magyar zsidóság találkozó helye.

Speciális ételek. Figyelmes kiszolgálás.
Lakodalmak részére külön díszterem.
Polgári árak.

BUDAPEST, VI., TERÉZ-KÖRUT 4. SZ.

INGYEN!

DICKENS MŰVEI

A bel- és külföldi remekírók magyar kiadásai sorozatának második műveként rövidesen megjelenik

Charles Dickens műveinek nagy kiadása, teljes fordításban.

Elhatároztuk, hogy ezeknek a szép és világhírű regényeknek nagy részét

INGYEN

adjuk, így tehát e lapnak azon olvasói, akik az alatt található szelvényt 10 napon belül a lent feltüntetett címünkre küldik, ingyen kapják a kiadásunkban megjelenő

Dickens műveinek

egy teljes 24 kötetes, körülbelül 4000–5000 oldalra terjedő kiadását.

Könyvkiadóvállalatunk szerkesztő-, bíráló- és fordító-bizottságának névsora a következő: *Bánóczi László dr., Endrődi Béla dr., Forró Pál dr., Fülöp Zsigmond dr., Havas András Károly, Kállay Miklós, Lándor Tivadar, Német Andor, Porzsolt Kálmán, Pünkösdi Andor, Salgó Ernő dr., Sebestyén Károly dr., Somlyó Zoltán, Sziklai János dr., Szini Gyula, Sztrókay Kálmán, Vécsei Leó.*

Charles **Dickens**, aki nemcsak Nagybritanniának, hanem a világ összes országainak és népeinek szívében és kedélyében leggazdagabb költője, műveivel első helyet foglal el az egyetemes irodalomban. A lelkes olvasók számos légiói, akiket ezek az utólérhetetlen írások drámai feszültségükkel, nemes érzelmi tartalmukkal és kiapadhatatlan humorukkal lebilincseltek és igaz derűltségre hangoltak. Dickens regényei és elbeszélései kiadásunk második fényes sorozata szép nyomásban, kitűnő fordításban jelenik meg és csak a hirdetés és csomagolás költségeiért kérünk kötetenként 30 fillérnyi megtérítést. A szétküldés abban a sorrendben történik, amelyben a megrendelések beérkeznek. — Kiadásunk a következő műveket foglalja magában: *A Pickwickerek, Kís Dorrit, Copperfield Dávid, Nickleby Miklós, Két város története, Nehéz idők, Twist Oliver, A Sylvesteri harangok, Kisérteties történet, Az élet küzdelmei, stb.*

Mindennemű pénzküldemény egyelőre mellőzendő.

Jelen ajánlatunk csak azokra a szelvényekre vonatkozik, amelyek 10 napon belül beküldetnek:

Christensen és Társa

GUTENBERG

KÖNYVKIADÓVÁLLALAT

budapesti fiókja

Budapest, IV., Váci-utca 17, félemelet.

SZELVÉNY.

*Alulírott Dickens összes műveit ingyen kívánja
Átvételi elismerést és szállítási értesítést kérünk.*

Név:

Lakhely (utca):

Posta:

D. 137

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. PATAI JÓZSEF.

Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI., Révay-u. 14.

832 Korvin Testvérek grafikai intézete Budapest.

Felelős nyomdavezető: Polgár J.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Megőrzendő! Ezen hirdetés felmutatója — a lapra való hivatkozással — külön 5% engedményben részesül

Sorozatos olcsó és jóminőségű

CIPŐÁRUSITÁS

Miután az olcsó és jó minőségéről közismert Rákóczi-út 64. sz. alatti cipőáruházam a közeli napokban teljesen megszűnik, az onnan viszsza maradt nagymennyiségű férfi, női- és gyermekcipőket az eddig jól bevált sorozatos árusítás módszere szerint

TERÉZ-KÖRUT 10. SZ.

alatti üzletemben tovább folytatom. — Eladásra kerülnek:

I. sorozat: Női cipők, egyes párok	10.00—12.00 P
II. sorozat: Női cipők, I. a	12.00—14.40 P
III. sorozat: Férfi- és női cipők	14.40—16.00 P
IV. sorozat: Férfi- és női cipők, elsőrendű, minden színben és számban	16.00 pengőtől
Fonott szandálok	11.00 pengőtől
Gyermekcipők, spanglis	6.80 pengőtől

Alkalmi és comode-cipők minden árban.

Külön mértékosztály.

Vidéki megrendelések postán bérmentve küldetnek.

KERTÉSZ ANTAL

VI., Teréz-körut 10. VI., Berliini-tér 2. VII., Rákóczi-út 64.

HELLINGER

órákülönlegességek

NÁDOR UCCA 3.

Telefon: 284—88.

JAKOBI G. LAJOS

URI SZABÓ

Telefon:
153-94.

BUDAPEST, VI.
PODMANICZKY UCCA 6

Ami a szülőket legjobban érdekli!

Leány- és fiuruha,
Leány- és fiukabát

Szombaton
az üzlet
zárva van.

LITZMANN IRMA
Budapest, VI., Király-utca 18

A legelőkelőbb כשר ארמון étterem az országban

Külön terem lakodalmak és ünnepélyek részére
Ujonnán modern stílusban átalakítva.

Vállal rendezést házon kívül is
Előfizetések mérsékelt árban

GOLDMANN ÉTTEREM

KAZINCZY UCCA 57. sz. Király ucca sarok

ZSOLDOS MAGÁNTANFOLYAM

Budapest, VII., Dohány-utca 84.

Telefon: József 424—47.

Előkészít polgári- és közép-iskolai magánvizsgákra, érettségire.

KOMÁROMI HARISNYAHÁZ

Budapest, VI.,
Nagymező ucca 14.

francia selyemharisnya-, keztyű- és fürdőtricot-különlegességek

Az iskolai idényre

a vidéken lakó izraelita szülők, ha gyermeküket a fővárosban jól akarják elhelyezni, úgy forduljanak **Virág Gyulához**, hol szigorúan rituális elsőrangú ellátás, gondos felügyelet és kitűnő nevelésben részesülhet két-három fiúgyermek.

Az összes középiskolák és a Zeneakadémia közelében.
A legjobb referenciák

Cím: **VIRÁG GYULA.** ☎ VI. Ó UCCA 42, II.

Tábla- és tükörüveg

NAGYKERESKEDÉS

IFJ. WEISZ GYULA

TELEFON:

TERÉZ 101—12 és 101—13.

BUDAPEST, V., VADÁSZ-UTCA 29.

Sirkövek Budán,

a Farkasréti zsidó temetővel szemben

Margittánál, 59-es villamos végállomás
Szombaton és ünnepnapon zárva.

GROSZ KIPÓT

URI SZABÓ

BUDAPEST, V., VADÁSZ U. 15.

Elsőrendű angol szövetek,
kitűnő szabás, mérsékelt
árak, **kedvező fizetési feltételek.**

Ha jól és olcsón akar öltözködni, tegyen próbarendelést.

ERDŐDI-NEUMANN

ELEKTROTECHNIKAI CIKKEK NAGY RAKTÁRA

BUDAPEST

VILMOS CSÁSZÁR-ÚT 27 SZ. TELEFON: 103-82

Csillárok, rádiókészülékek,
selyemernyők,

villamos főzőkészülékek gyári árakon. Kedvező fizetési feltételek

REMÉNY

a legszebb és legértelmesebb
zsidó ifjúsági folyóirat

Nevel, oktat, szórakoztat

Szerkesztő: **Dr. Molnár Ernő**

XIII. évfolyam

Előfizetési díj negyedévre 1'60 pengő

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, IV. Magyar ucca 3. szám

STRASSER MANÓ

K Á R P I T O S É S D I S Z I T Ó

*Elvállal mindennemű
egyszerű és művészi lakberendezéseket
olcsó árban.*

BUDAPEST, VI. PODMANICZKY U. 9

Ne kinlódjon tovább!

**Sérv-
kötőim**

a legkomplicáltabb esetekben is feltétlen biztonságot
nyújtanak. **ADLER BÉLA** Budapest, V., Vilmos
császár út 16, az udvarban.

Ujjáépített írógépek

első kézből szavatossággal

GEREBEN Andrassy-út 1.

Templomi himzések

készít műve- **HERZ EMMA** aranyhimző mű-
szies kivitelben terme. Az arany-
éremkereszt tulajdonosa. Ő kir. Fensége Augusztia főhercegnő
udv. szállítója. Ő kir. Fensége József főherceg kam. szállítója
BUDAPEST, IV. KOSSUTH LAJOS UCCA 3. I. EM.
Telefon József 454-84

EZÜST

**diszmnárú,
evőeszközök**

gyári árban

Schleifer ezüstárugyár

VII., Kazinczy ucca 14. Telefon: J. 435-28.

DR. RÉH BÉLA

Elektromágneses gyógyintézete
az összes modern villamos és
sugaras gyógymódokkal

Fájdalommentesen gyógyít:

Idegességet, álmatlanságot, fejtájt, szé-
dűést, fülzugót, nagyothallást, idegzsábát,
ischiást, bémulasokat, gerinc-, szív, gyo-
mor- és bélbajokat, ágybavizelést, haj-
hullást, köszvényt, ütőérelmeszesedést,
rheumát.

VII., Vilma királyné-út 11-13

Telefon: József 326-24.

Kérjen prospektust!

SIREMLÉKEK

bel- és külföldi márványokból

legolcsóbb árban, részletfizetésre is kaphatók

EICHBAUM MÓR SÍRKŐGYÁROS

V., POZSONYI UT 1-3.

Tervrajzok díjtanul. Telefon: Teréz 246-74

ספרים חלימים Héber és magyar Könyvek

az ország összes iskolái részére is kaphatók.

Héber könyveket legmagasabb árban vesz

MÜLLER könyvkereskedő, Laudon ucca 2

Saját készítésű

SÍRKŐVEK legolcsóbban kaphatók
MÓZES TESTVÉREK

sírkőkészítőknél. / Budapest, X. Kozma u. 7. sz.

A temetőnél, Szombaton és ünnepnapon zárva.

Telefon: József 438-56

Korvin Testvérek Grafikai Intézete, Budapest, Révay ucca 14.